

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΕ' – ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας
και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΚΘΕΣΗ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ι. Εισαγωγή – Αντικείμενο εργασιών της Υποεπιτροπής

Κατά την Α' Τακτική Σύνοδο της ΙΕ' Περιόδου, η Υποεπιτροπή για τα Θέματα των Ατόμων με Αναπηρία συνεστήθη, με την υπ' αριθμ. 12872/8896, από 19 Οκτωβρίου 2012, απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Η Υποεπιτροπή συγκροτήθηκε από εννέα (9) μέλη της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μέλη της Υποεπιτροπής ορίστηκαν οι Βουλευτές, κ.κ. Κωνσταντίνος Κατσαφάδος, Βασίλειος Κικίλιας, Αικατερίνη Παπακώστα - Σιδηροπούλου, Ευαγγελία (Λίτσα) Αρμανατίδου – Πασχαλίδου, Παρασκευή (Εύη) Χριστοφιλοπούλου, Μαρίνα Χρυσοβελώνη, Αρτέμιος Ματθαίοπουλος, Μαρία Ρεπούση και Διαμάντω Μανωλάκου.

Η Βουλευτής, κυρία Παρασκευή (Εύη) Χριστοφιλοπούλου, που μετείχε στην αρχική σύνθεση της Υποεπιτροπής, αντικαταστάθηκε από τη Βουλευτή, κυρία Αγγελική Γκερέκου, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 7420/5051, από 11 Ιουλίου 2013, απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Αντικείμενο της Υποεπιτροπής για τα Θέματα των Ατόμων με Αναπηρία, σύμφωνα με το άρθρο 43 Α του Κανονισμού της Βουλής, είναι «η καταγραφή και η μελέτη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, η κατοχύρωση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα αγαθά της κοινωνίας, της οικονομίας, του πολιτισμού και της ζωής και η υποβολή προτάσεων για τη συμπλήρωση και βελτίωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου».

Η Υποεπιτροπή πραγματοποίησε 9 συνεδριάσεις, συνολικής διάρκειας 20 ωρών, κατά τις οποίες εκλήθησαν σε ακρόαση, προς ενημέρωση των μελών της, Γενικοί Γραμματείς Υπουργείων, δημόσιοι λειτουργοί και εκπρόσωποι Φορέων, όπως εμφανίζεται στο αντίστοιχο Κεφάλαιο της Έκθεσης.

Οι προτάσεις της Υποεπιτροπής υποβάλλονται στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και διαβιβάζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής στη Διαρκή Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων και στους αρμόδιους Υπουργούς.

II. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΚΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

1. Συνεδρίαση της 31ης Οκτωβρίου 2012

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Προγραμματισμός του έργου της Υποεπιτροπής.

2. Συνεδρίαση της 13ης Νοεμβρίου 2012

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Άτομα με Αναπηρία και θέματα προσβασιμότητας.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Γεώργιος Αυγουστίδης και Πέτρος Βαρσαμής, Πρόεδρος και Γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Παραπληγικών (Παράρτημα Μακεδονίας – Θράκης), αντίστοιχα, Ευάγγελος Αυγουλάς, Αναπληρωτής Οργανωτικός Γραμματέας της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών, Μαρίλυ Χριστοφή, Επιστημονική Συνεργάτης της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α.) και Μαρία Γώγου, Καρδιολόγος του Ειδικού Σώματος Ιατρών.

3. Συνεδρίαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ειδική Αγωγή και εκπαίδευση των Ατόμων με Αναπηρία.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Κωνσταντίνος Λολίτσας, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ιωάννης Λυμβαίος, Αναπληρωτής Οργανωτικός Γραμματέας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ).

4. Συνεδρίαση της 30ής Ιανουαρίου 2013

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ειδική Αγωγή και εκπαίδευση των Ατόμων με Αναπηρία.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Μαρία Γκουνίδου, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος (ΟΜ.Κ.Ε.), Παρασκευή Τσαβαλιά, Γενική Γραμματέας της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών (Ε.Ο.Τ.), Απόστολος Μόσχος, Διευθυντής του Ειδικού Σχολείου Π.Ι.Κ.Π.Α. Πεντέλης, Ιωάννης Σταυρόπουλος και Κυριακή Καμπούκου, Πρόεδρος και Επιστημονική Υπεύθυνος της Εθνικής Ομοσπονδίας για τα Δικαιώματα του Αυτιστικού Φάσματος (Ε.Ο.Δ.Α.Φ.), αντίστοιχα.

5. Συνεδρίαση της 28ης Φεβρουαρίου 2013

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Άτομα με Αναπηρία και νέες υποστηρικτικές τεχνολογίες.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Γεώργιος Κουρουπέτρογλου, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Ευάγγελος Αυγουλάς, Αναπληρωτής Οργανωτικός Γραμματέας της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών και Εκπρόσωπος της Ελλάδας στη διεθνή οργάνωση για νέους με προβλήματα όρασης «VIEWS» και Νικόλαος Βουλγαρόπουλος, Συντονιστής της Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας «Αναπηρία Τώρα».

6. Συνεδρίαση της 27ης Μαρτίου 2013

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Άτομα με Αναπηρία και πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Ιωάννης Ιωαννίδης, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, Κωνσταντίνος Λολίτσας, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Φωτεινή Τσίλλερ – Τσάφου, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Θωμάς Κλεισιώτης, Α΄ Αντιπρόεδρος της Εκτελεστικής Γραμματείας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.), Ιωάννης Λυμβαίος και Φωτεινή Ζαφειροπούλου, Πρόεδρος και Β΄ Αντιπρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.), αντίστοιχα, καθώς και η κυρία Μαρία Γκουνίδου, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος.

7. Συνεδρίαση της 3ης Απριλίου 2013

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Άτομα με Αναπηρία και εργασία.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Ιωάννης Ιωαννίδης, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, Ευτυχία Δημητρίου, Προϊσταμένη της Γενικής Διεύθυνσης Κατάστασης Προσωπικού του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Κωνσταντίνος Λολίτσας, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Φωτεινή Τσίλλερ – Τσάφου, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και Διονύσιος Πατσούρης, Υποδιοικητής του Ι.Κ.Α. Ε.Τ.Α.Μ..

Από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) παρέστησαν οι κ.κ. Ανδρέας Φουντουλάκης, Εκπρόσωπος της Υπηρεσίας Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων και Ζαφείρω Μπαλωτή, Υπεύθυνη του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.) Α.μεΑ. Γαλατσίου.

Επίσης, στη συνεδρίαση παρέστη και ο κ. Ιωάννης Λυμβαίος, Μέλος της Εκτελεστικής Γραμματείας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) και Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.).

8. Συνεδρίαση της 29ης Μαΐου 2013

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση σχετικά με τη σύνταξη της Έκθεσης της Υποεπιτροπής και ορισμός Εισηγητών, κατά θέματα.

9. Συνεδρίαση της 26ης Ιουνίου 2013

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση επί των εισηγήσεων, που θα συμπεριληφθούν στην Έκθεση της Υποεπιτροπής και έγκριση της Έκθεσης.

III. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Α. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ
ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΑ ΡΕΠΟΥΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Η Υποεπιτροπή για τα Θέματα των Ατόμων με Αναπηρία της Ειδική Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συνεδρίασε:

- Στις 13 Νοεμβρίου 2012, με θέμα ημερήσιας διάταξης «Άτομα με Αναπηρία και θέματα προσβασιμότητας».

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Γεώργιος Αυγουστίδης και Πέτρος Βαρσαμής, Πρόεδρος και Γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Παραπληγικών (Παράρτημα Μακεδονίας – Θράκης), αντίστοιχα, Ευάγγελος Αυγουλάς, Αναπληρωτής Οργανωτικός Γραμματέας της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών, Μαρίλυ Χριστοφή, Επιστημονική Συνεργάτης της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α.) και Μαρία Γώγου, Καρδιολόγος του Ειδικού Σώματος Ιατρών.

- Στις 28 Φεβρουαρίου 2013, με θέμα ημερήσιας διάταξης «Άτομα με Αναπηρία και νέες υποστηρικτικές τεχνολογίες».

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ. Γεώργιος Κουρουπέτρογλου, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Ευάγγελος Αυγουλάς, Αναπληρωτής Οργανωτικός Γραμματέας της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών και Εκπρόσωπος της Ελλάδας στη διεθνή οργάνωση για νέους με προβλήματα όρασης «VIEWS» και Νικόλαος Βουλγαρόπουλος, Συντονιστής της Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας «Αναπηρία Τώρα».

Η προσβασιμότητα συνιστά ανθρώπινο δικαίωμα για όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού και αφορά στη δυνατότητα προσπέλασης ενός χώρου. Για τα ΑμεΑ, η προσβασιμότητα είναι προαπαιτούμενη για την πρόσβαση σε όλα τα κοινωνικά αγαθά. Αρχικά, αφορούσε στη δυνατότητα των ΑμεΑ να κινούνται στο δομημένο περιβάλλον. Στο ζήτημα αυτό υπήρξαν σημαντικές βελτιώσεις, τόσο στην αρχιτεκτονική σχεδίαση, όσο και στην κατασκευή κτιρίων και στη διαμόρφωση χώρων.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, λόγω της ραγδαίας εξέλιξης των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, το πρόβλημα της προσβασιμότητας επανεμφανίζεται και συνίσταται στη δυνατότητα αξιοποίησης από τα ΑμεΑ αλληλεπιδραστικών συστημάτων, εφαρμογών και υπηρεσιών. Αν και η συγκεκριμένη θεώρηση της προσβασιμότητας δεν είναι καινούργια, πρέπει να σημειωθεί ότι

απέκτησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και στοιχειοθετήθηκε ως αντικείμενο μελέτης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, όταν τα γραφικά περιβάλλοντα χρήσης, όπως π.χ. τα «M.S Windows», καθιερώθηκαν ως de facto πρότυπα ανάπτυξης αλληλεπιδραστικών συστημάτων.

Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα, όπου εμφανίζονται προβλήματα πρόσβασης για τα ΑμεΑ, είναι το Διαδίκτυο και οι παρεχόμενες μέσω αυτού υπηρεσίες, όπως π.χ. το ηλεκτρονικό εμπόριο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση, οι τηλεματικές υπηρεσίες υγείας, οι προσωπικοί υπολογιστές και οι προσωπικές πληροφοριακές συσκευές επικοινωνίας και επεξεργασίας της πληροφορικής, όπως π.χ. τα ηλεκτρονικά σημειωματάρια (notebooks), τα τερματικά κοινής πρόσβασης και οι σταθμοί πληροφόρησης, οι «έξυπνες κάρτες», καθώς και τα «έξυπνα σπίτια», όπου συνδέονται βασικές ηλεκτρικές συσκευές και επιτρέπεται ο κεντρικός έλεγχός τους και από απόσταση.

Στο παρελθόν οι προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος κινήθηκαν, κυρίως, στην εξεύρεση λύσεων, που στηρίζονταν στην προσαρμογή ενός αλληλεπιδραστικού συστήματος, έτσι ώστε να καθίσταται προσβάσιμο από διάφορες κατηγορίες ΑμεΑ. Υπό αυτό το πρίσμα, αναπτύχθηκαν υποστηρικτικές τεχνολογίες και εξειδικευμένα προϊόντα, τα οποία εξακολουθούν ακόμα να προσφέρουν λύσεις στο πρόβλημα της πρόσβασης των ΑμεΑ σε αλληλεπιδραστικά συστήματα.

Παραδείγματα διαθέσιμων τεχνολογιών που αφορούν χρήστες με κινητικά προβλήματα στα άνω άκρα, τυφλούς ή χρήστες με μειωμένη όραση, καθώς και χρήστες με δυσκολίες στην επικοινωνία, είναι τα πληκτρολόγια οθόνης, τα συστήματα εισόδου μέσω εναλλακτικών τεχνικών αλληλεπίδρασης (όπως π.χ. η διαδοχική σάρωση των αντικειμένων της οθόνης), τα βοηθήματα πληκτρολόγησης (όπως π.χ. οι εφαρμογές πρόβλεψης λέξεων ή οι επιπρόσθετοι διορθωτές κειμένων), οι εναλλακτικές συσκευές εισόδου (όπως π.χ. τα μικρότερα ή μεγαλύτερα πληκτρολόγια, συσκευές εισόδου για τυφλούς χρήστες και πληκτρολόγια Braille), οι τεχνολογίες αφής και τα συστήματα αναγνώρισης εκφράσεων προσώπου και χειρονομιών, τα συστήματα αναγνώρισης και σύνθεσης φωνής (όπως π.χ. οι αναγνώστες οθόνης κ.λπ.), τα βοηθήματα διαπροσωπικής επικοινωνίας και τα ειδικά συστήματα πλοήγησης στον Παγκόσμιο Ιστό.

Έχουμε, λοιπόν, σήμερα, μια πολύ μεγάλη ποικιλία από υποστηρικτικές τεχνολογίες, για τις οποίες οφείλουμε να διασφαλίσουμε την αξιοποίησή τους από τα ΑμεΑ.

Σήμερα, αν και διατίθενται ως προϊόντα, βρίσκονται δύσκολα στην ελληνική αγορά. Έχουν δε και άλλα μειονεκτήματα, όπως είναι: α) σε αρκετές περιπτώσεις το υψηλό κόστος κατασκευής β) η μικρή διάρκεια ζωής, αφού παρέχεται προσβασιμότητα για συγκεκριμένα αλληλεπιδραστικά συστήματα ή υπηρεσίες, που σε σύντομο χρονικό

διάστημα απαξιώνονται τεχνολογικά και γ) η περιορισμένη ευχρηστία, αφού, όπως προκύπτει από μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, η χρήση των περισσότερων βοηθημάτων υστερεί ως προς την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και ικανοποίηση των χρηστών, που αποτελούν τις βασικές συνιστώσες της ευχρηστίας των αλληλεπιδραστικών συστημάτων.

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τον υψηλό βαθμό καινοτομίας του κλάδου της Πληροφορικής και των Τηλεπικοινωνιών, ο οποίος ελαχιστοποιεί τη διάρκεια ζωής ενός προϊόντος, είχαν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός ευρύτερου προβληματισμού σχετικά με την έννοια της προσβασιμότητας στις νέες τεχνολογίες.

Επιπλέον, η προοδευτική μετάβαση σε μια Κοινωνία Πληροφορίας, όπου οι βασικές συνισταμένες της θα στηρίζονται στην πληροφόρηση και τη γνώση και όπου η έλλειψη της δυνατότητας αξιοποίησής τους δεν αποτελεί χαρακτηριστικό μόνο των ΑμεΑ, αλλά και άλλων ομάδων χρηστών, ενίσχυσαν τον προβληματισμό γύρω από το είδος και τη μορφή της επερχόμενης κοινωνίας, καθώς και τις προϋποθέσεις ισότιμης και ενεργούς ενσωμάτωσης των πολιτών σε αυτήν. Καθιερώθηκαν έτσι νέα πρότυπα για την αντιμετώπιση της πρόσβασης των ΑμεΑ, αλλά και όλων των πολιτών, σε αλληλεπιδραστικά συστήματα και υπηρεσίες.

Βασική έννοια - πρότυπο αποτελεί αυτή της **καθολικής πρόσβασης** και αφορά στο δικαίωμα όλων των πολιτών να έχουν δυνατότητα πρόσβασης στο σύνολο των πληροφοριών, υπηρεσιών και τεχνολογιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας και υποδηλώνει, εκτός από την ηλεκτρονική προσβασιμότητα και ευχρηστία, τη γενικότερη αποδοχή τους από τον κάθε χρήστη, οπουδήποτε και οποτεδήποτε. Η έννοια της καθολικής πρόσβασης σε προϊόντα και υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας στηρίζεται στις αρχές της σχεδίασης για όλους. Το τελικό προϊόν ή υπηρεσία, δηλαδή, είναι κατασκευασμένα με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να αναγνωρίζουν την εκάστοτε απαίτηση του χρήστη και να πραγματοποιούν τις απαραίτητες προσαρμογές, που τα καθιστούν προσβάσιμα και εύχρηστα στο συγκεκριμένο περιβάλλον χρήσης.

Ένα τεχνολογικό παράδειγμα, που ίσως αγνοούν οι καθηγητές στα σχολεία, οι δάσκαλοι που έχουν μαθητές με αναπηρία, αλλά και οι περισσότεροί μας, είναι τα «Windows» ή τα λειτουργικά συστήματα στους υπολογιστές μας. Λόγω της νομοθεσίας στην Αμερική, όλα έχουν ρυθμίσεις προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.

Επομένως, κάθε φορά που αγοράζουμε ένα λογισμικό λειτουργικό σύστημα, το λειτουργικό σύστημα καλύπτει τις βασικές περιπτώσεις τύφλωσης, κώφωσης ή κινητικής αναπηρίας.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό, αυτό που μας χρειάζεται είναι η προσαρμογή της λειτουργικότητας του αλληλεπιδραστικού συστήματος στις ανάγκες, προτιμήσεις και απαιτήσεις που έχουν τα ΑμεΑ. Οι απαιτούμενες προσαρμογές οφείλουν, συνεπώς, να απορρέουν, κατά πρωτεύοντα λόγο, από παράγοντες που αφορούν στο

χρήστη, ενώ μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να οφείλονται και σε παράγοντες που αφορούν στις συνθήκες χρήσης (π.χ. χρήση εν κινήσει, ενώ ο χρήστης βρίσκεται σε αμαξίδιο) ή το εργαλείο πρόσβασης (π.χ. τεχνικό βοήθημα). Δεδομένης της εστίασης στην ποικιλομορφία των απαιτήσεων των χρηστών, στο πλαίσιο της σχεδίασης για όλους, οι ίδιοι οι χρήστες καλούνται να συμμετάσχουν στη σχεδιαστική διαδικασία, εκφράζοντας τις απαιτήσεις και τις προτιμήσεις τους όσον αφορά στην αλληλεπίδραση, σε ομαδικό και ατομικό επίπεδο.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Για να αποτραπεί ο κίνδυνος αποκλεισμού και να εξασφαλιστεί, στο μέτρο του δυνατού, η ισότιμη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες από όλους τους πολίτες, έχει δρομολογηθεί, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μια σειρά ενεργειών.

Η πρωτοβουλία «e-Europe» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που ξεκίνησε το 2000, αποτέλεσε ένα από τα θεσμικά πλαίσια για τις δράσεις ανάπτυξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας στα κράτη-μέλη, με κύριο στόχο τη δημιουργία μιας ψηφιακά εγγράμματης Ευρώπης. Η ίδια πρωτοβουλία συνεχίζεται στο νέο στρατηγικό πλαίσιο της πρωτοβουλίας **«i2010 –μια Ευρωπαϊκή Κοινωνία της Πληροφορίας για την ανάπτυξη και την απασχόληση»** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που συμπεριλαμβάνει, ως έναν από τους τρεις βασικούς της πυλώνες, την «ηλεκτρονική κοινωνική ενσωμάτωση, τις καλύτερες δημόσιες υπηρεσίες και την ποιότητα ζωής».

Η κοινωνική ένταξη, επίσης, αποτελεί σταθερή προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ήδη, από το 2003, επί Ελληνικής Προεδρίας στην Ε.Ε., οι Κυβερνήσεις των κρατών-μελών της, στο πλαίσιο συμποσίου στην Κρήτη, με Κοινή Υπουργική Διακήρυξη, επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για την υλοποίηση στόχων που αφορούν στην ηλεκτρονική ενσωμάτωση, συμπεριλαμβανομένης της υιοθέτησης μέτρων για την εφαρμογή Οδηγιών και κανόνων προσβασιμότητας. Δεσμεύτηκαν, επίσης, στην περαιτέρω προώθηση της έρευνας, της ανταλλαγής εμπειριών, της επιστημονικής έρευνας και τη λήψη μέτρων για τη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος, σύμφωνα με τις αρχές της σχεδίασης για όλους.

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Στην Ελλάδα διεξάγεται από διάφορους ερευνητικούς και ακαδημαϊκούς φορείς πρωτοπόρο έργο έρευνας και ανάπτυξης στους τομείς των υποστηρικτικών τεχνολογιών, της καθολικής πρόσβασης και της σχεδίασης για όλους. Το Ινστιτούτο Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας είναι διεθνώς πρωτοπόρο στην έρευνα και την ανάπτυξη διεπαφών για αλληλεπιδραστικές εφαρμογές και τηλεματικές υπηρεσίες, που είναι προσβάσιμες και τελικά αποδεκτές από όλους τους πολίτες. Στα Τμήματα Επιστήμης Υπολογιστών και Πληροφορικής και

Τηλεπικοινωνιών των Πανεπιστημίων Κρήτης και Αθηνών διδάσκονται θέματα υποστηρικτικών τεχνολογιών, σχεδίασης για όλους και καθολικής πρόσβασης, με στόχο την εκπαίδευση και κατάρτιση νέων μηχανικών λογισμικού.

Στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος για την Κοινωνία της Πληροφορίας, έχει διεξαχθεί, το 2004, μελέτη, με αντικείμενο την καθολική πρόσβαση και ισότιμη συμμετοχή ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η μελέτη αυτή, μεταξύ άλλων, εξετάζει το βαθμό ανάπτυξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας και τη δυνατότητα ηλεκτρονικής ενσωμάτωσης των ΑμεΑ και παρουσιάζει δέσμη προτάσεων για επιθυμητές παρεμβάσεις όσον αφορά στην ανάπτυξη εφαρμογών, συστημάτων και υπηρεσιών, που είναι προσβάσιμες από όλους τους πολίτες.

Υπήρξε, όμως, μόνο μια ειδική δράση από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, πριν από 10 χρόνια, αλλά, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουμε σταθερά, κάθε χρόνο, αρκετές προσκλήσεις, όπου συμμετέχουμε σε ερευνητικά έργα για την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Παράγουμε, λοιπόν, καινούργια τεχνολογία στο πλαίσιο του νόμου και συμμετέχουμε αρκετοί ερευνητικοί φορείς. Ο ν. 4074/2012, επίσης, με τον οποίο κυρώθηκε από το Κοινοβούλιο η «Συνθήκη των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία», στο άρθρο 4, αναφέρεται ειδικά στην υποστήριξη της έρευνας σε εθνικό επίπεδο.

Όμως, υπάρχουν και άλλες ελλείψεις στη χώρα μας. Δεν υπάρχει, για παράδειγμα, ένας φορέας, ο οποίος θα πάρει τα ερευνητικά αποτελέσματα - κυρίως αυτά που παράγονται στην Ελλάδα, γιατί η ελληνική γλώσσα, σε πολλές περιπτώσεις, παίζει ένα σημαντικό ρόλο - θα τα αξιοποιήσει και θα είναι ο ενδιάμεσος φορέας μεταξύ αυτών που παράγουν τη νέα τεχνολογία και των χρηστών. Ίσως ένας ή το πολύ δύο φορείς να ήταν αρκετοί για να καλύψουν αυτό το κενό (π.χ. το Ίδρυμα Αποκατάστασης Αναπήρων).

Θα μπορούσε, επιπλέον, να υπάρξει ένα Τμήμα, με προσωπικό εξειδικευμένο στις υποστηρικτικές τεχνολογίες - γιατί εμπλέκονται κυρίως θεραπευτές και λιγότερο γιατροί στην αποκατάσταση - που μετά να μπορεί, με έναν οργανωμένο τρόπο, να αξιολογεί τις δυνατότητες των ΑμεΑ, να γνωρίζει ποιες δυνατότητες υπάρχουν και να προτείνει συγκεκριμένη λύση. Αυτό λείπει από την Ελλάδα. Επίσης, να ενημερώνεται συνεχώς για τις νέες τάσεις και τις νέες λύσεις, να τις προσλαμβάνει και, όπως στο εξωτερικό, να μπορεί να πηγαίνει ο χρήστης και να τις δοκιμάζει.

Σοβαρή έλλειψη είναι και η κακή ενημέρωση. Εκεί υστερεί το σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης, π.χ. δεν διδάσκονται οι νέες υποστηρικτικές τεχνολογίες για ΑμεΑ στους δασκάλους, παρά μόνο σε πολύ λίγα, (5) πέντε τον αριθμό, Πανεπιστημιακά Τμήματα. Επιπλέον, όταν το 2008, μετά από έξι χρόνια πιέσεων, το

Ελληνικό Κράτος, μέσω του ΕΣΠΑ, ξόδεψε 12.5 εκατομμύρια και έδωσε σε 3.500 μαθητές με αναπηρία ένα σύστημα υποστηρικτικής τεχνολογίας, αξίας 10.000 ευρώ το ένα, το οποίο εγκατέστησαν στο σπίτι τους, κανένας εκπαιδευτικός του σχολείου δεν είχε ενημερωθεί για το εν λόγω σύστημα και έτσι δεν ήξερε πώς ο μαθητής μπορεί να αξιοποιήσει την τεχνολογία, για να μπορεί, για παράδειγμα, να γράψει και όχι να εξετάζεται προφορικά ή να μπορεί να διαβάζει και αυτό να ληφθεί υπόψη στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Χρειαζόμαστε, λοιπόν, διεύρυνση της διδασκαλίας των υποστηρικτικών τεχνολογιών σε όσο το δυνατόν περισσότερα Πανεπιστημιακά Τμήματα, αλλά, επίσης, καλύτερη κατανομή και αξιοποίηση των πόρων που διατίθενται στα σχολεία, αλλά και καλύτερη εκπαίδευση και κατάρτιση του στελεχιακού δυναμικού του Υπουργείου Παιδείας, που ασχολείται με τις υποστηρικτικές τεχνολογίες. Η καλύτερη εκπαίδευση θα οδηγήσει και στην ορθολογικότερη αξιοποίηση των κονδυλίων του Ε.Σ.Π.Α. για την προσβασιμότητα στις υποστηρικτικές τεχνολογίες.

Εκτός από το ν. 4074/2012, με τον οποίο κυρώθηκε η Συνθήκη για τα δικαιώματα των ΑμεΑ στη χώρα μας και είναι ο πιο σημαντικός νόμος, υπάρχει και ο ν. 4009/2011 για τα Πανεπιστήμια, όπου υπάρχουν, επίσης, αρκετές πρόνοιες για τα άτομα με αναπηρία. Με αρκετά άρθρα, που περιλαμβάνει, υποχρεώνει τα Πανεπιστήμια να δίνουν υπηρεσίες προς τους φοιτητές με αναπηρία και να τους υποστηρίζουν. Δεν αναφέρει, όμως, ούτε μια φορά, τις υποστηρικτικές τεχνολογίες και δη της Πληροφορικής.

Επίσης, υπάρχει το θέμα της πρόσβασης στο περιεχόμενο της γνώσης, στα βιβλία. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο έχει ένα πρόγραμμα, τουλάχιστον, στο δημοτικό σχολείο, για την ανάπτυξη προσβάσιμων βιβλίων.

Υπάρχει, τέλος, ανάγκη να ενισχυθεί η ρήτρα προσβασιμότητας στο **Ε.Σ.Π.Α.** για τα έργα Πληροφορικής στην Ελλάδα, γιατί τηρείται τυπικά, αλλά όχι ουσιαστικά, στα περισσότερα. Από μετρήσεις που γίνονται, βλέπουμε ότι είμαστε πίσω σε σχέση με το ευρωπαϊκό επίπεδο. Πολλές φορές, όταν γίνεται έλεγχος - γιατί υπάρχει τυποποιημένη διεθνώς διαδικασία ελέγχου της προσβασιμότητας - προκύπτει ότι δεν έχει επιτευχθεί ούτε στο 5%, παρόλο που το έργο παραδόθηκε.

Β. ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑμεΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΙΚΙΛΙΑΣ

Άτομα με ειδικές ανάγκες υπήρχαν από τη στιγμή της εμφάνισης του ανθρώπου πάνω στη γη, υπάρχουν σήμερα και θα υπάρχουν και στο μέλλον, γιατί, όσο υπάρχουν αρρώστιες, ατυχήματα και γενικά παθολογικά, περιβαλλοντικά ή κληρονομικής φύσης αίτια, θα εξακολουθούν να ζουν ανάμεσά μας άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες.

Η αντιμετώπισή τους, όμως, υπήρξε διαφορετική από εποχή σε εποχή. Είχε δε ανέκαθεν και συνεχίζει να έχει άμεση σχέση με τις κυρίαρχες, κάθε φορά, φιλοσοφικές θεωρίες, επιστημονικές εξελίξεις, κοινωνικό-οικονομικές δομές, τις συνακόλουθες αντιλήψεις και στάσεις της κοινωνίας. Έτσι, η στάση, τόσο της διεθνούς, όσο και της ελληνικής κοινωνίας, απέναντι στα άτομα αυτά, κυμάνθηκε μεταξύ απόρριψης και προσπάθειας πλήρους αποδοχής. Για να αξιολογήσουμε το σήμερα, θα πρέπει να γνωρίσουμε το χθες και η Ειδική Αγωγή σήμερα δεν προήλθε από «παρθενογένεση».

Στις πρωτόγονες κοινωνίες η σωματική αναπηρία ήταν καταδικασμένη από θεούς και ανθρώπους. Τον Ήφαιστο, βρέφος ακόμη, τον πέταξε από τον Όλυμπο η ίδια του η μητέρα, η Ήρα. Στον Καιάδα πετούσαν οι Σπαρτιάτες, μαζί με τους εγκληματίες, όσα παιδιά τύχαιναν να γεννηθούν ανάπηρα. Αντίθετα, στον Αττικό Ουρανό, είχαν μερίδιο στη ζωή όλοι, γεροί και αδύναμοι.

Στο Μεσαίωνα, με το βαθύ θρησκευτικό πνεύμα που επικρατούσε, είχε εξασφαλιστεί μια κάποια φιλανθρωπική φροντίδα για τα σωματικά ανάπηρα και νοητικά καθυστερημένα άτομα. Όμως, τα συναισθηματικά διαταραγμένα άτομα θεωρούνταν, περισσότερο από ποτέ, κτήμα του σατανά. Από το 16ο και 17ο μ.Χ. αιώνα, εμφανίστηκε μια τάση για επιστημονική εξήγηση των προβλημάτων, για φιλανθρωπία και ανθρωπισμό, για ενδιαφέρον της Πολιτείας, για φροντίδα και εκπαίδευση. Αυτές οι τάσεις έγιναν πιο έντονες και πιο φανερές το 18ο αιώνα, κάνοντας έτσι αποδεκτά τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η ιστορία της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα αρχίζει μετά την επανάσταση του 1821, στηριζόμενη, κυρίως, στη φιλανθρωπία, στη δραστηριότητα του αναπηρικού κινήματος, στην ευαισθησία της Εκκλησίας, στις φιλότιμες προσπάθειες μεμονωμένων ατόμων και κορυφαίων ειδικών παιδαγωγών. Μέσα στα πλαίσια αυτά και συγκεκριμένα το 1906, ιδρύθηκε, στην Καλλιθέα της Αθήνας, το πρώτο ίδρυμα για τυφλά παιδιά και το 1924 το πρώτο σχολείο για κωφά παιδιά, στο Ίδρυμα Κωφαλάλων, στους Αμπελοκήπους Αθηνών.

Το 1937 ένας ειδικός εκπαιδευτικός νόμος επιτρέπει την ίδρυση εκπαιδευτικών μονάδων για τα νοητικά καθυστερημένα παιδιά, καθώς και για τα συναισθηματικά διαταραγμένα. Ιδρύεται, λοιπόν, και λειτουργεί το Πρότυπο Ειδικό Σχολείο στην

Καισαριανή της Αθήνας, ισάξιο των καλύτερων Ειδικών Σχολείων της Ευρώπης. Στη συνέχεια, άρχισαν να λειτουργούν ιατρο-παιδαγωγικά κέντρα και αντίστοιχα ιδρύματα, όπως το «Στουπάθειο», η «Θεοτόκος», το Ψυχολογικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος κ.α..

Το 1969 το Υπουργείο Παιδείας ίδρυσε, στην Κεντρική Υπηρεσία, το Γραφείο Ειδικής Αγωγής και την ίδια χρονιά λειτούργησε στο «Μαράσλειο» Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης (Μ.Δ.Δ.Ε.) το πρώτο Τμήμα Ειδικής Αγωγής, για τη μετεκπαίδευση δασκάλων που ήθελαν να εργαστούν με «ειδικά παιδιά». Κατά τα έτη 1972 και 1973, ιδρύθηκαν τα πρώτα 43 δημόσια δημοτικά σχολεία για παιδιά με νοητική υστέρηση. Το 1981 ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος για την Ειδική Αγωγή, ο οποίος προέβλεπε τη λειτουργία ειδικών τάξεων στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης και την ειδική επαγγελματική εκπαίδευση των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων. Το 1985 έχουμε την ίδρυση και λειτουργία 25 ειδικών τάξεων, οι οποίες, αργότερα, μετονομάστηκαν σε Τμήματα Ένταξης. Το 1986 συντάχθηκε το Αναλυτικό Πρόγραμμα Γυμνασίων και Λυκείων Ειδικής Αγωγής. Έτσι φθάσαμε στο ν. 2817/2000, που είναι ο νόμος πλαίσιο για την Ειδική Αγωγή, με εισαγωγή καινοτομιών, όπως είναι η ίδρυση και λειτουργία των Κ.Δ.Α.Υ., των Τ.Ε.Ε. Ειδικής Αγωγής και των Ε.Ε.Ε.Κ., ο οποίος συμπληρώθηκε με νέες νομοθετικές ρυθμίσεις, κατά τα επόμενα έτη, έως σήμερα.

Κλείνοντας την ιστορική αυτή αναδρομή, παρατηρούμε ότι, τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '60 και μετά, τα προβλήματα των ατόμων με αναπηρία αντιμετωπίζονται και στην Ελλάδα με την αναγνώριση των ιδιοτεροτήτων τους, την αποδοχή του δικαιώματος στη διαφορά, τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας, την προσπάθεια για την εξάλειψη κάθε είδους διακρίσεων και την παροχή ίσων (όχι ίδιων) ευκαιριών στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και την πρόνοια. Επιθυμητός στόχος είναι η ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής μιας κοινωνίας.

Κύριος άξονας για να επιτευχθούν τα παραπάνω είναι η ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης. Το σχολείο αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας μας. Αν επιτευχθεί η εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία σχολείων για παιδιά με ειδικές και μη ανάγκες, τότε τα μηνύματα για τη μετέπειτα πορεία των ΑμεΑ μέσα στις δράσεις της κοινωνικής ζωής θα είναι πολύ θετικά. Η συνύπαρξη και συνεκπαίδευση παιδιών με διαφορετικά σωματικά, πνευματικά και συμπεριφοριστικά χαρακτηριστικά αυξάνει την ποιότητα της εκπαίδευσης για όλα, ανεξαιρέτως, τα παιδιά, με/και χωρίς ειδικές ανάγκες και δυνατότητες. Αντίθετα, η κατηγοριοποίηση, η ετικετοποίηση και ο στιγματισμός έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις στην όλη εξέλιξη του παιδιού, εμποδίζουν την κοινωνική του προσαρμογή, τη συναισθηματική του ωρίμανση και την ανεξαρτητοποίησή του.

Η συνεκπαίδευση είναι η τάση που επικρατεί διεθνώς. Καταβάλλεται προσπάθεια για συνύπαρξη και συνδιδασκαλία των περισσότερων μαθητών με ειδικές

εκπαιδευτικές ανάγκες μέσα στα κοινά σχολεία όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και μάλιστα μέσα στις συνηθισμένες σχολικές τάξεις, με την παροχή της αναγκαίας ειδικής παιδαγωγικής βοήθειας και υποστήριξης από ειδικευμένους εκπαιδευτικούς ή/και τους κατά περίπτωση άλλους ειδικούς. Στα πλαίσια αυτά, ιδρύθηκαν και λειτουργούν Τμήματα Ένταξης και Προγράμματα Παράλληλης Στήριξης, τόσο στην Πρωτοβάθμια, όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, από ειδικευμένους εκπαιδευτικούς σε θέματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Εξάλλου, για θέματα που δεν είναι καθαρά μαθησιακά, το Υπουργείο έχει συστήσει κλάδους από ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό, με τις ειδικότητες του ψυχολόγου, του κοινωνικού λειτουργού, του λογοθεραπευτή, του φυσικοθεραπευτή, του σχολικού νοσηλευτή, του εργασιοθεραπευτή και του ειδικού βοηθητικού προσωπικού για την ημερήσια φροντίδα και στήριξη των μαθητών στο σχολείο. Αυτό, σε συνάρτηση με την προσπάθεια που καταβάλλεται να είναι οι χώροι περισσότερο προσβάσιμοι, στοχεύουν στην ποιοτικότερη παραμονή των ΑμεΑ στο σχολικό περιβάλλον.

Βέβαια, η συνεκπαίδευση στο χώρο του κοινού σχολείου δεν περιλαμβάνει μόνο συνύπαρξη ή απλώς συνδιδασκαλία, συμπεριλαμβάνει μια δυναμική σύνθεση: συνδιδασκαλία, συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες, ανάπτυξη φιλίας, συνεργασίας και κοινωνικές συναναστροφές, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι μαθητές με/και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να αισθάνονται ότι συναποτελούν αναπόσπαστα μέλη, τόσο της σχολικής, όσο και της ευρύτερης κοινωνίας. Το κοινό σχολείο, το οποίο αποτελεί τη «ζύμη» των κοινωνικών σχέσεων, θα πρέπει να διδάξει σε όλους τους μαθητές ότι τα άτομα είναι διαφορετικά και ότι, όποια και αν είναι αυτή η διαφορά, μπορούν να συνυπάρξουν. Η συνεκπαίδευση αφορά όλους τους μαθητές, με/και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίοι, όταν συμβιώνουν και συνεκπαιδεύονται αρμονικά, από την πιο μικρή ηλικία, είναι δύσκολο να αμφισβητήσουν αργότερα το γεγονός ότι ανήκουν στην ίδια κοινότητα και να υιοθετήσουν ρατσιστικές συμπεριφορές.

Καταθέτοντας και την προσωπική μου εμπειρία, ως Πρόεδρος της Νεολαίας και Άθλησης του Δήμου Αθηναίων, διαπίστωσα ότι μέσω ειδικών προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας, που περιλάμβαναν κοινές αθλητικές δραστηριότητες μαθητών ΑμεΑ και μη, υπό την καθοδήγηση ειδικά καταρτισμένου προσωπικού, τα παιδιά ήταν εντελώς συμβατά μεταξύ τους και τελικά απολάμβαναν στον ίδιο βαθμό το παιχνίδι.

Επόμενο βήμα από το σχολείο για έναν μαθητή ΑμεΑ είναι η επαγγελματική του εκπαίδευση. Στόχος κάθε ευνομούμενης Πολιτείας είναι να εντάξει και οικονομικά τα άτομα αυτά στους κόλπους της. Στην κατεύθυνση αυτή και προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική τους ενσωμάτωση, καταβάλλεται προσπάθεια τα ΑμεΑ να φοιτούν σε κοινές επαγγελματικές σχολές, με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών και να

απορροφούνται, χωρίς διακρίσεις, από την αγορά εργασίας. Επιπλέον, λειτουργούν και παράλληλα Τμήματα Τ.Ε.Ε. και Ε.Ε.Ε.Κ. Ειδικής Αγωγής, για μαθητές που οι ιδιαιτερότητές τους δεν επιτρέπουν την πλήρη ενσωμάτωσή τους στην επαγγελματική εκπαίδευση.

Σημεία που πρέπει να εστιάσουμε και απαιτούν την προσοχή μας είναι ο ειδικός επαγγελματικός προσανατολισμός των ΑμεΑ και η επιλογή του κατάλληλου επαγγέλματος, η ειδική επαγγελματική τους εκπαίδευση, μια ευνοϊκή εργατική νομοθεσία, εργονομικές διευθετήσεις προσβασιμότητας στους χώρους εργασίας, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εργοδοτών, πολύπλευρη κοινωνική στήριξη κ.λπ.. Μόνο κάτω από αυτές τις παραμέτρους θα μιλάμε για ουσιαστική ενσωμάτωση.

Στις δύσκολες εποχές, λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών συνθηκών που η χώρα βιώνει, οφείλουμε να είμαστε περισσότερο υπεύθυνοι απέναντι στην ευαίσθητη ομάδα των ΑμεΑ. Είναι καθήκον μας να διαφυλάξουμε όλα όσα, κατά καιρούς, έχουν θεσμοθετηθεί και υλοποιηθεί, να βελτιώσουμε περαιτέρω, συμφώνα με τις νέες απαιτήσεις και εφευρέσεις, όλες τις υπάρχουσες δομές της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και, αν είναι δυνατό, να τις επεκτείνουμε. Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση πρέπει να είναι στις άμεσες προτεραιότητες της Πολιτείας και να μην υποστεί περικοπές, που θα βλάψουν, ουσιαστικά, τη ζωή των ΑμεΑ.

Σε πρώτη φάση, οφείλουμε να προχωρήσουμε στην επιμόρφωση και εξειδίκευση του εκπαιδευτικού προσωπικού, ανά κατηγορία ΑμεΑ, σύμφωνα με τα νέα επιστημονικά και τεχνολογικά δεδομένα, ώστε να μπορούν να ανταπεξέρχονται πλήρως στα καθήκοντά τους. Προτεραιότητα για επιμόρφωση να δοθεί στους εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στην οποία δεν έχουν υλοποιηθεί αρκετά παρόμοια προγράμματα. Αυτό μπορούμε να το πετύχουμε με τη βοήθεια προγραμμάτων του Ε.Σ.Π.Α. ή άλλων φορέων και με εξειδικευμένα στις νέες απαιτήσεις μεταπτυχιακά προγράμματα.

Ζώντας σε μια συνεχώς εξελισσόμενη εποχή στον τομέα της πληροφορίας και της τεχνολογίας, είναι αδιανόητο οι μαθητές ΑμεΑ να μην μπορούν να συμμετέχουν ισάξια σε αυτήν. Έτσι, η ηλεκτρονική προσβασιμότητα πρέπει να έχει καταλυτικό ρόλο στις δραστηριότητές τους και οφείλουμε να την προωθήσουμε.

Σημαντικός κρίνεται και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην προώθηση και υλοποίηση προγραμμάτων που συμβάλλουν στην ένταξη και την ομαλή συμβίωση ΑμεΑ και μη. Επιπλέον, μπορεί να διαδραματίσει ενεργό ρόλο σε δράσεις για την εργασιακή τους αποκατάσταση.

Βάση για την περαιτέρω διαχείριση των προβλημάτων της εκπαίδευσης και αποκατάστασης των ΑμεΑ πρέπει να είναι η αгаσθή συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας με τους φορείς που εκπροσωπούν όλες τις κατηγορίες των ΑμεΑ (τυφλών, κωφών, αυτισμού, νοητικής υστέρησης, με κινητικά προβλήματα, πολλαπλών

αναπηριών κ.λπ.). Είναι οι μοναδικοί που γνωρίζουν καλύτερα από όλους τα προβλήματα και πώς μπορούν αυτά να αντιμετωπιστούν. Κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων της Επιτροπής, ειπώθηκαν πολλά από τους εκπροσώπους των παραπάνω φορέων, τα οποία οφείλουμε να τα αξιολογήσουμε, να τα υιοθετήσουμε και να τα προωθήσουμε στις αρμόδιες Αρχές για την επίλυσή τους.

Εν αναμονή του νέου σχεδίου νόμου για την Ειδική Αγωγή, οφείλουμε, ως ενεργά μέλη της παρούσας Επιτροπής, να είμαστε σε συνεχή επαφή, τόσο με τους αρμόδιους φορείς, όσο και με την Πολιτεία, για να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑμεΑ
ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (ΕΥΗ) ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Α. Θεσμική κατοχύρωση – Προτεραιότητες πολιτικής

Τα άτομα με αναπηρίες αντιμετωπίζουν στην πράξη περιορισμούς στην εκπαιδευτική διαδικασία, στην εξεύρεση απασχόλησης, στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και, εν γένει, σε όλες τις πτυχές της ζωής τους.

Η θέσπιση μέτρων και πολιτικών για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, αλλά και την απασχόληση και την κοινωνική προστασία των ατόμων με αναπηρία και των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, συνιστά υποχρέωση της Πολιτείας, η οποία αναγνωρίζεται, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο ενωσιακό και διεθνές δίκαιο. Η θέσπιση μέτρων και πολιτικών για την επαγγελματική ένταξη των ατόμων με αναπηρία είναι, κατ' αρχάς, συνταγματική επιταγή. Το άρθρο 21 παρ. 6 του Συντάγματος διαλαμβάνει ότι *«Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας»*, ενώ το άρθρο 16, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, εγγυάται ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση, χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις. Το άρθρο 116 παρ. 2 του Συντάγματος, μάλιστα, επιβάλλει τη λήψη θετικών μέτρων προς άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη.

Το άρθρο 26 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επωφελούνται από μέτρα, που προορίζονται για την εξασφάλιση της αυτονομίας τους, της κοινωνικής και επαγγελματικής τους ένταξης και της συμμετοχής τους στη ζωή της κοινότητας.

Πρόσφατο θεσμικό επιστέγασμα των προσπάθειών της Πολιτείας για την προστασία των ατόμων με αναπηρία είναι η κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, με το ν. 4074/2012.

Η Διεθνής Σύμβαση περιέχει ειδική μνεία στο δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 24) και χαράσσει τις βασικές προτεραιότητες πολιτικής στον τομέα αυτόν, γύρω από τις οποίες διαμορφώθηκε ευρεία συναίνεση στην Επιτροπή. Προέκυψαν έτσι οι βασικοί άξονες πολιτικής, πάνω στους οποίους έχουμε εργαστεί τα τελευταία χρόνια και στους οποίους πρέπει να εντείνουμε τις προσπάθειές μας.

Το εκπαιδευτικό σύστημα ένταξης, σε όλα τα επίπεδα και στη δια βίου μάθηση, πρέπει να εξασφαλίζει:

α. Την πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και του αισθήματος αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης και την ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της ανθρώπινης ποικιλομορφίας.

β. Την ανάπτυξη, από τα άτομα με αναπηρία, της προσωπικότητάς τους, των δεξιοτήτων και της δημιουργικότητάς τους, καθώς και των πνευματικών και φυσικών ικανοτήτων τους, στο μέγιστο δυναμικό τους.

γ. Τη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός:

α. Τα άτομα με αναπηρία πρέπει να έχουν πρόσβαση σε μια ενιαία, ποιοτική και ελεύθερη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους μαθητές.

β. Να παρέχεται εύλογη προσαρμογή για τις απαιτήσεις του ατόμου.

γ. Τα άτομα με αναπηρία να λαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται, μέσα στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική εκπαίδευσή τους.

δ. Να παρέχονται αποτελεσματικά εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης, σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το στόχο της πλήρους ενσωμάτωσης.

Οι πολιτικές στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση κατευθύνονται:

α. Στη διευκόλυνση της εκμάθησης της Μπράιγ, εναλλακτικής γραφής, βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών δεξιοτήτων επικοινωνίας, προσανατολισμού και κινητικότητας και της διευκόλυνσης της υποστήριξης και παροχής συμβουλών σε συνομηλίκους.

β. Στη διευκόλυνση της εκμάθησης της νοηματικής γλώσσας και της προαγωγής της γλωσσικής ταυτότητας της κοινότητας των κωφών.

γ. Στη διασφάλιση ότι η εκπαίδευση των προσώπων και ιδιαίτερα των παιδιών που είναι τυφλά, κωφά ή τυφλά και κωφά, διεξάγεται με τις πιο κατάλληλες γλώσσες, τρόπους και μέσα επικοινωνίας για το συγκεκριμένο άτομο και σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη.

Προϋπόθεση για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί είναι η εξασφάλιση του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού. Τούτο σημαίνει αφενός την πρόσληψη εκπαιδευτικών, συμπεριλαμβανομένων και των δασκάλων με αναπηρίες, που κατέχουν τα τυπικά προσόντα στη νοηματική γλώσσα και/ή στη Μπράιγ και αφετέρου τη δημιουργία κατάλληλων εκπαιδευτικών δομών, που θα εκπαιδεύουν τους επαγγελματίες και το προσωπικό που απασχολούνται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων και στη χρήση κατάλληλων βελτιωμένων και εναλλακτικών τρόπων,

μέσων και μορφών επικοινωνίας, εκπαιδευτικών τεχνικών και υλικών, για να υποστηριχθούν τα άτομα με αναπηρία.

Τέλος, μία σημαντική διάσταση, που ενίοτε παροράται, είναι η συνέχιση των προσπαθειών στην εκπαίδευση και πέραν της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας, ώστε τα άτομα με αναπηρίες να είναι σε θέση να έχουν αποτελεσματική και ισότιμη πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην εκπαίδευση ενηλίκων και στη δια βίου μάθηση.

Β. Οι αδυναμίες του συστήματος και οι προσπάθειες υπερκερασμού τους

Η χώρα κλήθηκε, τα τελευταία χρόνια, να καλύψει ένα πολύ μεγάλο κενό σε ό,τι αφορά την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Προβλήματα νοοτροπίας, που συχνά επηρέασαν ακόμη και τη σχετική νομοθεσία, καθώς και έλλειψη στατιστικών δεδομένων και ακριβούς αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης, αποτέλεσαν παθογένειες του παρελθόντος.

Έτσι, τα προβλήματα στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία δεν οφείλονται μόνο στην υποχρηματοδότηση, λόγω της βαθιάς κρίσης που διέρχεται η χώρα μας, αλλά και σε παλαιότερες επιλογές, που στηρίχθηκαν σε λανθασμένες νοοτροπίες και στερεότυπα. Οι πολιτικές που περιορίζονταν στις «γνωματεύσεις» για τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με βάση την πάθηση, ήταν από την ίδια τη σύλληψή τους, εγγενώς, αντίθετες με την ολοκληρωμένη προσέγγιση της αναπηρίας ως κατάστασης και όχι ως ιατρικού ζητήματος. Ο ν. 3699/2008 επανέφερε στην προσέγγιση των αναγκών της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης το «ιατρικό πρότυπο» των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, παρά τις διεθνείς εξελίξεις καλών πρακτικών στην εκπαίδευση και της προώθησης, υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε., μέτρων αντικατάστασής του από το «κοινωνικό εκπαιδευτικό πρότυπο». Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, τα προγράμματα Κ.Π.Σ., που χρηματοδότησαν την Ε.Α.Ε., παρά τους πόρους και την υποστήριξη που παρείχαν, δεν είχαν το ουσιαστικό και αναμενόμενο πρακτικό αποτέλεσμα βελτίωσης της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία.

Εξάλλου, αξιόλογες νομοθετικές πρωτοβουλίες δεν είχαν τη συνέχεια που έπρεπε. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης (Π.Σ.), που εντάχθηκε στην εκπαιδευτική νομοθεσία με το ν. 2817/2000 «Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 78, τ. Α', 14-3-2000), ο οποίος, για πρώτη φορά, όρισε ότι «τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη».

Όμως, αυτή η νομοθέτηση για «δυνατότητα» παράλληλης στήριξης δεν προβλέφθηκε να παρέχεται από εκπαιδευτικό Ειδικής Αγωγής, που υπηρετεί στο σχολείο και στην τάξη, αλλά από άτομο το οποίο υπηρετεί στα Κ.Δ.Α.Υ./ΚΕ.Δ.Δ.Υ. ή στις σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής (άρθρο 1, παρ. 11^α).

Η εφαρμογή του θεσμού παρέμεινε μετέωρη, καθώς για την υλοποίησή του δεν θεσμοθετήθηκαν οργανικές θέσεις προσωπικού, δεν εκδόθηκαν οι προβλεπόμενες από τις οικείες εξουσιοδοτικές διατάξεις Υ.Α. και τα Κ.Δ.Α.Υ., τελικώς, δεν έκαναν συστηματικά αξιολόγηση και διαπίστωση μαθητών που χρειάζονται παράλληλη στήριξη, επειδή δεν υπήρχε η εξειδικευμένη γνώση και το προσωπικό της Ε.Α.Ε. συνέχιζε να εκπαιδεύεται μόνο για ανάγκες σε Σ.Μ.Ε.Α. και για έργο στα Κ.Δ.Α.Υ..

Παράλληλα προς τις ανωτέρω θεσμικές αδυναμίες και «κόλινδρες» πρωτοβουλίες, τα ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελληνική Πολιτεία αφορούν στην έλλειψη δεδομένων σχετικά με τις ανάγκες που υπάρχουν, ώστε να υπάρξει ο απαραίτητος στρατηγικός σχεδιασμός, τόσο για θέματα υποδομών, όσο και για θέματα στελέχωσης. Δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για την ορθολογική και με βάση εμπειρικά δεδομένα εκτίμηση των αναγκών και τον ανάλογο προγραμματισμό των υποδομών και της στελέχωσης. Συχνά λέγεται ότι πάνω από 185.000 παιδιά με αναπηρία είναι εκτός Ειδικής Αγωγής. Όμως, στην πραγματικότητα, δεν υπάρχουν στατιστικές για το πόσοι είναι οι μαθητές με αναπηρία. Ακόμη και σήμερα δεν υπάρχουν ακριβείς πληροφορίες για το πόσα είναι τα παιδιά με αναπηρία σχολικής ηλικίας και ποιες είναι οι ανάγκες προτεραιότητας για την υποστήρισή τους.

Για το λόγο αυτό, δηλαδή για να αντιμετωπιστούν, όχι μόνο συγκυριακά, αλλά θεσμικά και ουσιαστικά, τα εξειδικευμένα προβλήματα στην Ε.Α.Ε., έχει ξεκινήσει μια συστηματική επανεξέταση των οργανωτικών σχημάτων και των πρακτικών, από τη σκοπιά της ποιότητας, αλλά και του σεβασμού των δικαιωμάτων των μαθητών, καθώς, επίσης, μια συντονισμένη προσπάθεια για πιο ορθολογική και έγκυρη επιστημονική και οργανωμένη ανταπόκριση στις ανάγκες.

Τα τελευταία χρόνια, όπως προέκυψε και από σχετικές αναφορές ενώπιον της Επιτροπής όλων των εμπλεκόμενων φορέων με την Ειδική Αγωγή, σημειώθηκε πρόοδος στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Ε.Α.Ε.). Καταβλήθηκε προσπάθεια, παρά την οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα, να αντιμετωπιστούν τα βασικά προβλήματα (κατωτέρω υπό Γ.), ενώ υπάρχει αναμφισβήτητο περιθώριο βελτιώσεων και νέων πρωτοβουλιών (κατωτέρω υπό Δ.).

Γ. Τα βήματα που έγιναν ως τώρα

Τα τελευταία χρόνια αναλήφθηκαν μια σειρά σημαντικών δράσεων στον τομέα της Ειδικής Αγωγής, που διαμόρφωσαν το σημερινό τοπίο και αποτέλεσαν αφενός το πραγματολογικό υπόστρωμα των συζητήσεων της Επιτροπής και αφετέρου αφορμή προβληματισμού για την πορεία που πρέπει να ακολουθηθεί.

Το πρώτο σημαντικό βήμα αφορά στη χρηματοδότηση: Υπερδιπλασιάστηκαν οι πιστώσεις σε σχέση με το παρελθόν, ώστε να υπάρξει απρόσκοπτη λειτουργία όλων των σχολικών μονάδων Ειδικής Αγωγής, των Τμημάτων Ένταξης και της

Παράλληλης Στήριξης (το σχολικό έτος 2009-2010 οι πιστώσεις ήταν 1.672, το έτος 2010-2011 οι πιστώσεις ήταν 3.200, το έτος 2011-2012 οι πιστώσεις ήταν 3.260, το έτος 2012-2013 οι πιστώσεις είναι 2.580).

Επιπλέον, οργανώθηκε και εντάχθηκε στο Ε.Σ.Π.Α. το τετραετές «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», ώστε να αντιμετωπιστούν, σε μεγάλο βαθμό, τα προβλήματα συνεκπαίδευσης και η έλλειψη εξειδικευμένου διδακτικού προσωπικού Ε.Α.Ε. μέσω της επιμόρφωσης. Με το πρόγραμμα αυτό, που αρχικώς ίσχυε για δύο έτη και, εν συνεχεία, το β' τρίμηνο του 2012, παρατάθηκε μέχρι το σχολικό έτος 2013-2014, εκτός του ότι υπήρξαν επιπλέον προσλήψεις για τις ανάγκες της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης – παράλληλης στήριξης (το σχολικό έτος 2009-2010 ικανοποιήθηκαν 135 αιτήματα για παράλληλη στήριξη, το έτος 2010-2011 ικανοποιήθηκαν 860, το έτος 2011-2012 ικανοποιήθηκαν 920 και το έτος 2012-2013 ικανοποιήθηκαν 910), τέθηκαν παράλληλα και οι βάσεις για αναβάθμιση, τόσο της Ε.Α.Ε., όσο και της ένταξης.

Συγκεκριμένα:

- Προστέθηκε, για πρώτη φορά, η ενδοσχολική επιμόρφωση και υποστήριξη από τα ΚΕ.Δ.Δ.Υ. και τους Σχολικούς Συμβούλους Ειδικής Αγωγής.
- Αναπτύχθηκε ένας πανελλαδικός μηχανισμός καταγραφής των διαπιστωμένων αναγκών για παράλληλη στήριξη, ώστε να είναι δυνατός ο σχεδιασμός και προγραμματισμός.
- Δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό και Οδηγός του Εκπαιδευτικού, καθώς και ηλεκτρονική πλατφόρμα διασύνδεσης μεταξύ εκπαιδευτικών της παράλληλης στήριξης μέσω διαδικτύου.
- Έγινε προμήθεια ειδικού υποστηρικτικού υλικού για πολλαπλές δράσεις, στοχευμένο ανά κατηγορία ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, το οποίο στάλθηκε και χρησιμοποιήθηκε από όλα τα σχολεία Ειδικής Αγωγής.
- Έγιναν προσλήψεις Ειδικών Βοηθών στα Γενικά Σχολεία για την ημερήσια φροντίδα μαθητών με κινητικά προβλήματα, απαλλάσσοντας τις οικογένειές τους από την ολόήμερη υποχρεωτική παραμονή τους στο σχολείο (το σχολικό έτος 2010-2011 έγιναν, συνολικά, 115 προσλήψεις και το έτος 2011-2012 έγιναν 135 προσλήψεις).

Λόγω της οικονομικής κατάστασης, στην οποία βρέθηκε η χώρα, κρίθηκε απαραίτητη η αξιοποίηση ευρωπαϊκών πόρων, ώστε να προσληφθούν οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί που χρειαζόνταν για την υλοποίηση των ανωτέρω δράσεων. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί επιλέχθηκαν αρχικά από τους πίνακες **Κατάταξης Αναπληρωτών Εκπαιδευτικών Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.)** και, στη συνέχεια, όταν αυτοί εξαντλήθηκαν, προσλήφθηκαν αναπληρωτές από τον

Πίνακα Κατάταξης Αναπληρωτών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι πίνακες αυτοί συντάσσονται για κάθε έτος, δημοσιεύονται στο διαδίκτυο και η παραβίαση, κατά οποιονδήποτε τρόπο, δεν είναι εφικτή, καθώς κάθε εκπαιδευτικός γνωρίζει τα μόριά του και τη σειρά κατάταξής του. Επομένως, πρόκειται για απολύτως διαφανή, αντικειμενικό και αμερόληπτο τρόπο επιλογής του εκπαιδευτικού προσωπικού.

Το πρόβλημα που προέκυψε από την παραπάνω διαδικασία είναι ότι δάσκαλοι χωρίς την απαραίτητη ειδίκευση κλήθηκαν να παρέχουν παράλληλη στήριξη στα σχολεία. Κρίνεται, επομένως, αναγκαία η παροχή διευρυμένης επιμόρφωσης στους εκπαιδευτικούς, τόσο της πρωτοβάθμιας, όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε θέματα Ειδικής Αγωγής και ιδιαίτερα στις εκπαιδευτικές ανάγκες και τις κατηγορίες αναπηρίας.

Από την άλλη μεριά, για να δοθεί μόνιμη λύση στο πρόβλημα αυτό, απαιτείται η διενέργεια διαγωνισμού του Α.Σ.Ε.Π., ο οποίος προβλέπεται από το ν. 3848/2010, για το μόνιμο διορισμό Νηπιαγωγών και Δασκάλων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Ε.Α.Ε.). Το Υπουργείο Παιδείας ΔΒΜΘ έκανε όλες τις προπαρασκευαστικές ενέργειες για τον διαγωνισμό ήδη από το 2011 και υπολείπεται πλέον η διενέργειά του, που πρέπει να αποτελέσει εκπαιδευτική προτεραιότητα.

Πέραν των αδυναμιών που επισημάνθηκαν, όμως, από την εφαρμογή του Προγράμματος, αναδείχθηκε ως πρωταρχικό και θεμελιώδες ζήτημα στη θεσμοθέτηση της παράλληλης στήριξης - συνεκπαίδευσης η βιωματική αλλαγή στη φιλοσοφία, τη στάση και τις προσδοκίες από τους μαθητές με αναπηρία, τόσο των γονιών, όσο και των εκπαιδευτικών. Οι εμπειρίες των αναπληρωτών εκπαιδευτικών του Ε.Σ.Π.Α. και, εν συνεχεία, η πρόσληψη μέσω Α.Σ.Ε.Π. εξειδικευμένων εκπαιδευτικών, που συνιστά, όπως ειπώθηκε, το επόμενο αναγκαίο βήμα, θα λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές αλλαγής της *προσέγγισης της αντιμετώπισης των ΑμεΑ* σε όλο το εκπαιδευτικό σύστημα. Έτσι, θα αλλάξει η επικρατούσα κουλτούρα του αποκλεισμού και της τάσης να έχουν ως πρώτη επιλογή την *ξεχωριστή εκπαίδευση παιδιού με αναπηρία, ακόμη και όταν το παιδί μπορεί.*

Την ανωτέρω βασική πολιτική στο χώρο της Ε.Α.Ε. πλαισίωσαν υποστηρικτικές δράσεις:

- Προκειμένου να δοθούν λύσεις στη μετακίνηση των μαθητών, πραγματοποιήθηκε αναδιοργάνωση των δρομολογίων μεταφοράς των παιδιών στις Σ.Μ.Ε.Α.Ε. και προσδιορισμός των γεωγραφικών ορίων τους, ώστε να μην υπάρχει αλληλοεπικάλυψη και να μην ταλαιπωρούνται οι μαθητές από τη μια περιοχή στην άλλη.

- Για τους βαρήκοους μαθητές δόθηκε η δυνατότητα χορήγησης ακουστικών βαρηκοΐας, καθώς και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (εκπαιδευτικών βοηθημάτων και τεχνικών οργάνων), τα οποία διευκολύνουν την πρόσβαση στο χώρο και στη μαθησιακή διαδικασία, που έχει ανάγκη το παιδί στο σχολείο ή στο σπίτι.

- Δόθηκε οριστική λύση στην εκτύπωση των βιβλίων των κωφών και αμβλυώπων μαθητών μέσω του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» (ν. 3966/2011).

- Εξασφαλίστηκε ο κατά προτεραιότητα διορισμός, σε σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής, αναπήρων εκπαιδευτικών και γονιών με αναπηρία, ικανοποιώντας έτσι ένα χρόνιο αίτημα του αναπηρικού κινήματος.

Συγχρόνως, βρίσκονται σε εξέλιξη τα ακόλουθα προγράμματα:

- Πρόγραμμα Εξοπλισμού Ειδικών Σχολείων **και των Τμημάτων Ένταξης** μέσω των Π.Ε.Π..

- Σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμου εκπαιδευτικού και εποπτικού υλικού για μαθητές με αναπηρία.

- Πρόγραμμα για την **«Αξιολόγηση δομών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης – Διαμόρφωση ηλεκτρονικής εφαρμογής διαρκούς παρακολούθησης και αξιολόγησης δομών και κρίσιμων παραμέτρων της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης»**

- Σχεδιασμός και ανάπτυξη ηλεκτρονικού συστήματος διαχείρισης των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και Μητρώου όλων των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και με αναπηρία ηλικίας 4-25 ετών σε πρώτη φάση και σε επόμενη φάση από 0-25 ετών, καθώς και την αξιοποίησή του στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Δ. Νέες πρωτοβουλίες - Τα επόμενα βήματα

Η Υποεπιτροπή ασχολήθηκε επισταμένα με το ζήτημα της Ε.Α.Ε., αναδεικνύοντάς το σε βασική της προτεραιότητα. Εκλήθησαν και εξέθεσαν τις απόψεις τους, μέσω των εκπροσώπων τους, συμβάλλοντας σε γόνιμο διάλογο:

- Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού
- Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)
- Η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (ΟΜ.Κ.Ε.)
- Η Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών (Ε.Ο.Τ.)
- Το Ειδικό Σχολείο Π.Ι.Κ.Π.Α. Πεντέλης
- Η Εθνική Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα του Αυτιστικού Φάσματος (Ε.Ο.Δ.Α.Φ.)

- Το Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
- Η Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «Αναπηρία Τώρα».

Μεταξύ όλων των μετασχόντων στις συζητήσεις, διαπιστώθηκε σύγκλιση απόψεων όσον αφορά στους στόχους της Πολιτείας για την Ε.Α.Ε., όπως διατυπώθηκαν ανωτέρω (υπό Α.). Επισημαίνεται ότι η αναπηρία είναι μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης και ότι η Πολιτεία και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς οφείλουν να την αναγνωρίσουν ως τέτοια και να την εντάξουν στο σύνολο των κοινωνικών πολιτικών, που εκπορεύονται από το Κράτος. Η αναπηρία είναι ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο και, σε κάθε περίπτωση, ακόμα και τώρα, που η χώρα μας διέρχεται βαθιά δημοσιονομική κρίση, δεν πρέπει να υποβιβάζονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και η πλήρης συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή.

Μέσα από τις εργασίες της Υποεπιτροπής και με τη συμβολή των φορέων που προσήλθαν ενώπιόν της, επικουρώντας το έργο της, αναδείχθηκαν τα εξής σημαντικά ζητήματα για την Ε.Α.Ε., που άπτονται αφενός της εφαρμογής στην πράξη των ήδη θεσμοθετημένων πολιτικών και αφετέρου της ανάγκης νέων θεσμικών πρωτοβουλιών:

- Αναδείχθηκε, καταρχάς, η εξέχουσα σημασία της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα Ε.Α.Ε. (π.χ. εξειδίκευση στην εκπαίδευση των επιμέρους κατηγοριών ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, όπως η περίπτωση των κωφών, όπου είναι αναγκαία η καλή γνώση της νοηματικής γλώσσας, ο αυτισμός κ.λπ.). Παρά τα βήματα που έχουν γίνει, υπάρχουν εκπαιδευτικές μονάδες, όπου παρατηρείται υστέρηση και το κενό αυτό πρέπει να καλυφθεί.

- Δημιουργία και προμήθεια του απαραίτητου εκπαιδευτικού υλικού, ιδίως σε ό,τι αφορά τις Τ.Π.Ε.. Οι επιστημονικές εξελίξεις είναι αλματώδεις και οφείλουμε να τις παρακολουθήσουμε. Εξίσου σημαντική, όμως, είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση των ως άνω νέων τεχνολογιών, διότι παρατηρήθηκε το φαινόμενο της ύπαρξης του αναγκαίου υποστηρικτικού υλικού στα σχολεία, αλλά της αδυναμίας αξιοποίησής του από τους εκπαιδευτικούς.

- Εξασφάλιση, κατά το δυνατόν, σταθερού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος για τα παιδιά με αναπηρία.

- Περιορισμός της αναλογίας εκπαιδευτικών προς μαθητές, ανάλογα με τα δημοσιονομικά περιθώρια που υπάρχουν.

- Επιβάλλεται να υπάρξει ακόμη μεγαλύτερη φροντίδα για την πρώιμη παρέμβαση, δηλαδή τη στήριξη των παιδιών και των οικογενειών τους μέχρις ότου φοιτήσουν στο σχολείο, αλλά και την αύξηση του αριθμού των ειδικών νηπιαγωγείων,

ως πρώτο στάδιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της πρώιμης παρέμβασης εντάσσεται και η μέριμνα για την ψυχολογική υποστήριξη των γονέων.

- Εποπτεία και συντονισμός των εργασιών του τυπογραφείου Braille από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού.

- Εξασφάλιση συγγραμμάτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε προσβάσιμη μορφή και ενδεχόμενη μεταβολή του θεσμικού πλαισίου της πνευματικής ιδιοκτησίας (ν. 2121/1993), ώστε να διευκολύνεται τούτο, χωρίς πρόσθετο κόστος.

- Ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία. Και πάλι η έμφαση πρέπει να δοθεί στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορούν να παρέχουν ισότιμα και επαγγελματική εκπαίδευση στα άτομα με αναπηρία.

Ε. Συμπεράσματα – Κατακλείδα

Στο πλαίσιο της πολιτικής για ένα νέο μαθητοκεντρικό σχολείο για όλους, σαφής επιδίωξη πρέπει να είναι η αναβάθμιση της ικανότητας όλων των εκπαιδευτικών, όλων των βαθμίδων, να στηρίζουν και να προσαρμόσουν τους διδακτικούς στόχους στις πραγματικές ανάγκες των μαθητών τους και σε κάθε σχολείο ο μαθητής να μπορεί να έχει πρόσβαση στο σύνολο των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που απαιτούνται για την εκπαίδευσή του. Με τον τρόπο αυτό, θα είναι δυνατή μια ολιστική εκπαιδευτική προσέγγιση των αναγκών των μαθητών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επιπλέον, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς καλές πρακτικές, να αναπτυχθούν εξειδικευμένα προγράμματα, ώστε οι μαθητές με αναπηρία να μην αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα που αντιμετώπιζαν στο παρελθόν.

Επομένως, χρειάζεται μια πιο συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια για να επιτευχθεί ο ένας και μοναδικός στόχος: η παροχή στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ποιοτικής εκπαίδευσης, που ανταποκρίνεται πλήρως στις ανάγκες τους και σέβεται απολύτως τα δικαιώματά τους. Χρειαζόμαστε ένα σύγχρονο σύστημα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για παιδιά με αναπηρία, ώστε να εξασφαλίζεται η ισότιμη συμμετοχή στο εκπαιδευτικό σύστημα για όλα τα παιδιά, αδιακρίτως προέλευσης, νοητικής ή σωματικής ικανότητας ή άλλων ιδιαιτεροτήτων.

Στα άμεσα μέτρα που πρέπει να ληφθούν από την Πολιτεία, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της Ειδικής Αγωγής, είναι:

- Ο καθορισμός προτεραιοτήτων στις προσλήψεις που μπορούν να γίνουν στο δημόσιο τομέα και η Ειδική Αγωγή να αποτελέσει κυρίαρχη προτεραιότητα, στα πλαίσια της Εκπαίδευσης, συνολικά.

- Η άμεση διενέργεια διαγωνισμού Α.Σ.Ε.Π. **για τους κλάδους Νηπιαγωγών και Δασκάλων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Ε.Α.Ε.).**
- Η ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής και των υποστηρικτικών δομών της Ε.Α.Ε..

Η Υποεπιτροπή για τα Θέματα των Ατόμων με Αναπηρία, πέραν των ανωτέρω μερικότερων ζητημάτων, με την έκδοση της παρούσας Έκθεσης, επισημαίνει ότι είναι, επίσης, αναγκαίο να υπάρξει ένα νέο συνολικό νομοθετικό πλαίσιο, που θα αφορά στην Ειδική Αγωγή. Στο πλαίσιο της νομοθετικής αυτής πρωτοβουλίας, μέσα από εκτεταμένη διαβούλευση, θα αξιοποιηθούν τα μέχρι τώρα θετικά αποτελέσματα των δράσεων και πολιτικών που υλοποιούνται και θα ανοιχθούν νέες προοπτικές για την Ε.Α.Ε.. Το ζήτημα αυτό έχει τεθεί από την Επιτροπή στη συζήτηση στην Ολομέλεια και υπήρξε δέσμευση εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Παιδείας ότι θα καταθέσει αντίστοιχη νομοθετική ρύθμιση.

Γ. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΜΜΑΝΑΤΙΔΟΥ - ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ

A. Εισαγωγή

Η πρόσβαση στην εργασία είναι ένα δικαίωμα όλων των πολιτών, θεμελιωμένο στο Σύνταγμα, το οποίο στην περίπτωση των ατόμων με αναπηρία επιτάσσει τη λήψη ειδικών μέτρων, ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης ένταξη και συμμετοχή αυτής της ομάδας πολιτών, σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, «η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών...». Επιπροσθέτως, στο άρθρο 21 του Συντάγματος, αναφέρεται ότι «τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική τους ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας».

Σε διεθνές επίπεδο, το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, σε ισότιμη βάση, αναγνωρίζεται στο άρθρο 27 της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, όπως και στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο, στη Σύμβαση αυτή. Η Σύμβαση υπογράφηκε στις 27 Μαρτίου 2007 και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στις 27 Σεπτεμβρίου 2010, ενώ κυρώθηκαν από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με το ν. 4074/2012. Καθώς τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα σε σχέση με τις περισσότερες άλλες ομάδες του κοινωνικού συνόλου, στις περισσότερες πτυχές της κοινωνικής τους ζωής, η προστασία τους και η εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος τους έχουν, σε θεσμικό επίπεδο, ιδιαίτερη σημασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήδη, από το 2000, εκδόθηκαν δύο Οδηγίες (2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ) από το Συμβούλιο για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών, οι οποίες ενσωματώθηκαν στην εθνική νομοθεσία με το ν. 3304/2005.

Η πρόσβαση στην εργασία αποτελεί ένα τμήμα της διαδικασίας για την πλήρη ένταξη των ΑμεΑ στο κοινωνικό σώμα και δεν είναι δυνατό να εξεταστεί ανεξάρτητα από το κοινωνικό πλαίσιο. Είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη λειτουργία της Ειδικής Εκπαίδευσης και την εφαρμογή των πολιτικών ενίσχυσης της απασχόλησης. Εκτός από το γενικό θεσμικό πλαίσιο, το οποίο αφορά στα δικαιώματα των ΑμεΑ και άλλων ευπαθών κοινωνικών ομάδων, έχει διαμορφωθεί και ένα πλέγμα νομοθετημάτων για τη στήριξη του γενικού πλαισίου. Με το ν. 2643/1998 γίνεται μέριμνα για την απασχόληση των ατόμων που ανήκουν σε ειδικές ομάδες, ενώ με το ν. 3699/2008 οργανώνεται η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Παρά την ύπαρξη ενός αρκετά πρόσφατου θεσμικού και νομικού πλαισίου, στην πράξη, τα ΑμεΑ αντιμετωπίζουν πολλούς περιορισμούς και προβλήματα στην εκπαίδευση και κατάρτισή τους, στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και γενικά σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής τους ζωής. Νοοτροπίες, συμπεριφορές και ελλιπής εφαρμογή του ακυρώνουν, ουσιαστικά, το ισχύον πλαίσιο και οδηγούν στη σταδιακή περιθωριοποίηση τα μέλη των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Τα ΑμεΑ υφίστανται διακρίσεις, όχι μόνο σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, αλλά και στις συνθήκες εργασίας, το επίπεδο των αμοιβών και την ανέλιξή τους.

Σε συνθήκες βαθιάς οικονομικής ύφεσης, οι πολιτικές που προωθούν την ισότητα και το σεβασμό στη διαφορετικότητα δεν ανήκουν στις προτεραιότητες των κυβερνήσεων και των κρατικών φορέων, γι' αυτό είναι απαραίτητη η υποστήριξή τους.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στις συνεδριάσεις της παρούσας Υποεπιτροπής με εκείνα που περιέχονται σε παλιότερη Έκθεση της Υποεπιτροπής, με θέμα «Πολιτικές απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας για άτομα με αναπηρία και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες», διαπιστώνουμε ότι από το 2011, ουσιαστικά, δεν έχει αναληφθεί οποιαδήποτε νέα δράση για την αντιμετώπιση του ζητήματος, ενώ οι συνθήκες στην ελληνική κοινωνία έχουν επιδεινωθεί. Υπάρχει, στην πράξη, μια συνεχής υποβάθμιση του κοινωνικού κράτους, η οποία δεν οφείλεται στην έλλειψη νέων παρεμβάσεων, αλλά σε κεντρικές επιλογές πολιτικών προτεραιοτήτων από την πλευρά των κυβερνώντων.

Το θέμα «Άτομα με αναπηρία και πρόσβαση στην αγορά εργασίας» απασχόλησε την Υποεπιτροπή για τα Θέματα των Ατόμων με Αναπηρία, της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε δύο συνεδριάσεις, υπό την Προεδρία της Προέδρου αυτής, κυρίας Αικατερίνης Παπακώστα, στις 27 Μαρτίου 2013 και στις 3 Απριλίου 2013.

Στη συνεδρίαση της 27ης Μαρτίου κλήθηκαν και τοποθετήθηκαν σχετικά με το θέμα οι κ.κ. Ιωάννης Ιωαννίδης, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, Κωνσταντίνος Λολίτσας, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Φωτεινή Τσίλλερ – Τσάφου, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Θωμάς Κλεισιώτης, Α' Αντιπρόεδρος της Εκτελεστικής Γραμματείας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.), Ιωάννης Λυμβαίος και Φωτεινή Ζαφειροπούλου, Πρόεδρος και Β' Αντιπρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.), αντίστοιχα, καθώς και η κυρία Μαρία Γκουνίδου, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος.

Στη συνεδρίαση της 3ης Απριλίου κλήθηκαν και τοποθετήθηκαν σχετικά με το θέμα οι κ.κ. Ιωάννης Ιωαννίδης, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, Ευτυχία Δημητρίου, Προϊσταμένη της Γενικής Διεύθυνσης Κατάστασης Προσωπικού του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Κωνσταντίνος Λολίτσας, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Φωτεινή Τσίλλερ – Τσάφου, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και Διονύσιος Πατσούρης, Υποδιοικητής του Ι.Κ.Α. Ε.Τ.Α.Μ.. Από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) παρέστησαν οι κ.κ.: Ανδρέας Φουντουλάκης, Εκπρόσωπος της Υπηρεσίας Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων και Ζαφείρω Μπαλωτή, Υπεύθυνη του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.) Α.μεΑ. Γαλατσίου. Επίσης, στη συνεδρίαση παρέστη και ο κ. Ιωάννης Λυμβαίος, Μέλος της Εκτελεστικής Γραμματείας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) και Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.).

Β. Τοποθετήσεις των εκπροσώπων των Υπουργείων και των δημόσιων φορέων

Στις τοποθετήσεις του, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, κ. Ιωάννης Ιωαννίδης, αφού διευκρίνισε ότι η αρμοδιότητα για τις προσλήψεις σε υπηρεσίες και φορείς του δημόσιου τομέα ανήκει στο Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, ενημέρωσε τα μέλη της Υποεπιτροπής και τους εκπροσώπους των φορέων για τον τρόπο διορισμού με βάση το ν. 2643/1998 και έθεσε τα σοβαρά ζητήματα που προκύπτουν σχετικά με τους διορισμούς των ΑμεΑ σε δημόσιες υπηρεσίες και Ο.Τ.Α., μετά την εφαρμογή του ν. 4093/2012 (Μεσοπρόθεσμο). Αναφέρθηκε, επίσης, στην πρωτοβουλία του Υπουργείου, στο πλαίσιο της απελευθέρωσης του επαγγέλματος του περιπτερούχου, το 30% των χωροθετούμενων και προκηρυσσόμενων θέσεων να διατίθεται σε ειδικές κατηγορίες πολιτών, ΑμεΑ και πολυτέκνους, καθώς και στη συνεργασία των Υπηρεσιών του Υπουργείου στο Πρόγραμμα Προσβασιμότητας των ΑμεΑ στους Δήμους. Σχολίασε το ζήτημα της μεταφοράς των μαθητών στα ειδικά σχολεία. Ενημέρωσε για τη διαδικασία καταβολής των προνοιακών επιδομάτων και για τη δυνατότητα μείωσης των δημοτικών φόρων ή και την πλήρη απαλλαγή των ΑμεΑ από αυτούς.

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, κ. Κωνσταντίνος Λολίτσας, αφού δήλωσε ότι το Υπουργείο δεν συνδέεται με την αγορά εργασίας, αλλά η κύρια αρμοδιότητά του αφορά στην κατάρτιση και την εκπαίδευση των ΑμεΑ, αναφέρθηκε στα προβλήματα

που προκύπτουν από το σύστημα πρόσληψης των ΑμεΑ αναπληρωτών εκπαιδευτικών στην Ειδική Αγωγή. Οι προσλήψεις αυτές γίνονται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το είδος της αναπηρίας του εκπαιδευτικού και των μαθητών, με αποτέλεσμα να ανακύπτουν ιδιαίτερα δυσλειτουργικές καταστάσεις (λ.χ. κινητικά ανάπηροι εκπαιδευτικοί σε σχολικά τμήματα μαθητών με αυτισμό). Αρκετά προβλήματα προκύπτουν, επίσης, από τη διαδικασία πιστοποίησης της αναπηρίας. Υπάρχουν μεγάλες καθυστερήσεις στα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), ενώ, συχνά, εξαιτίας της χρήσης διαφορετικής ορολογίας, δεν είναι δυνατό να γίνει αντιληπτό το πραγματικό ποσοστό της αναπηρίας (π.χ. δεν είναι δυνατό να εξακριβωθεί ποια είναι η σχέση μεταξύ των όρων «χρόνια», «επ' αόριστον» και «εφ' όρου ζωής»).

Η Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, κυρία Φωτεινή Τσίλλερ – Τσάφου, αφού παρουσίασε το θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που κατοχυρώνει τα δικαιώματα και διέπει την προστασία των ΑμεΑ και των άλλων ευπαθών κοινωνικών ομάδων, αναφέρθηκε συνολικά στις δράσεις που έχουν αναληφθεί για την προώθηση της πρόσβασης των ΑμεΑ στην εργασία από την εφαρμογή του ν. 2643/1998 και εξής (12.517 θέσεις εργασίας από την έναρξη εφαρμογής του νόμου, οι οποίες δεν αφορούν μόνο άτομα με αναπηρία).

Άλλες δράσεις που έχουν αναληφθεί από το Υπουργείο είναι (i) το Εθνικό Δίκτυο Κοινωνικής Παρέμβασης για την Κοινωνική Ένταξη και Ενδυνάμωση Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων, (ii) τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης, (iii) προγράμματα για την ενίσχυση ανέργων μέσω εξειδικευμένων Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης, (iv) τριετές πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών, (v) πρόγραμμα επιχορήγησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών, ανέργων, που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, (vi) κατάρτιση ανέργων από πιστοποιημένα Κ.Ε.Κ., με υποχρεωτική απασχόληση στα «πράσινα» επαγγέλματα, σε τουριστικά επαγγέλματα και σε βασικές δεξιότητες χρήσης τεχνολογίας, πληροφορίας και επικοινωνιών. Μία πρόσφατη δράση για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των ΑμεΑ είναι η θεσμοθέτηση των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων με το ν. 4019/2011, η οποία, όμως, δεν έχει αρχίσει ακόμη να υλοποιείται ουσιαστικά.

Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων της Πολιτείας, είναι απαραίτητη η αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου και συγκεκριμένα των νόμων 2643/1998 και 3304/2005 για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Η εφαρμογή του επαρκούς και κατάλληλου πλαισίου θα επιτευχθεί μέσα από τον έλεγχο και την αξιολόγηση των μέτρων και των δράσεων που υλοποιούνται. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι η συστηματική συλλογή αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων και η αποσαφήνιση εννοιών, όπως «προσβασιμότητα» ή «εύλογες προσαρμογές».

Τα ζητήματα της αναπηρίας διατρέχουν πολλά πεδία της κοινωνικής πραγματικότητας και πρέπει να προσεγγίζονται συνολικά, γι' αυτό είναι απαραίτητη η ενεργοποίηση του συντονιστικού μηχανισμού για την παρακολούθηση και εφαρμογή των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής προστασίας, που προβλέπεται στο άρθρο 18 της από 31.12.2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου.

Η Προϊσταμένη της Γενικής Διεύθυνσης Κατάστασης Προσωπικού του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, κυρία Ευτυχία Δημητρίου, στην τοποθέτησή της, αναφέρθηκε στο ν. 2643/1998 και στη μέριμνα που λαμβάνεται, ώστε οι εργαζόμενοι ΑμεΑ να απασχολούνται σε θέσεις όπου δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα σε σχέση με την αναπηρία τους. Για τα ζητήματα που ανέκυψαν μετά την εφαρμογή του ν. 4093/2012, ανέφερε ότι, σύμφωνα με το νόμο, εξαιρέθηκαν από το θεσμό της διαθεσιμότητας τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας μεγαλύτερο του 67%. Σχετικά με την κινητικότητα, που προβλέπεται από τον ίδιο νόμο, ανέφερε ότι δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί και, επομένως, δεν είναι σε θέση να απαντήσει ως προς την εφαρμογή του σε σχέση με τα ΑμεΑ.

Ο Υποδιοικητής του Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ., κ. Διονύσιος Πατσούρης, επικεντρώθηκε στα προβλήματα σχετικά με τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας. Με το ν. 3863/2010 για το νέο ασφαλιστικό σύστημα, ανατέθηκε στο Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. η πιστοποίηση της αναπηρίας για όλους τους πολίτες της χώρας, με την εξαίρεση των ενστόλων. Από την 1.9.2011 αρχίζει η λειτουργία των ΚΕ.Π.Α., που στελεχώθηκαν από το υπάρχον προσωπικό του Ι.Κ.Α.. Από την πρώτη στιγμή της λειτουργίας των Κέντρων, προκύπτουν προβλήματα, που οφείλονται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ενιαία προσέγγιση στα ζητήματα της αναπηρίας από όλους τους άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενους φορείς, ενώ είναι προβληματική και η στελέχωση των Υγειονομικών Επιτροπών. Το αποτέλεσμα είναι να προκαλούνται πολύ μεγάλες καθυστερήσεις στην έκδοση των πιστοποιητικών, με πολύ σημαντικές συνέπειες και στη χορήγηση των προνοιακών επιδομάτων και των συντάξεων. Προκειμένου να αμβλυνθούν τα ζητήματα των καθυστερήσεων, δίνεται η δυνατότητα για παράταση έξι μηνών στη χορήγηση σύνταξης αναπηρίας, εφόσον ο δικαιούχος είχε κριθεί παλιότερα από Επιτροπή με ποσοστό αναπηρίας 67% και πάνω.

Ο Εκπρόσωπος της Υπηρεσίας Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων του Ο.Α.Ε.Δ., κ. Ανδρέας Φουντουλάκης, παρουσίασε την πολιτική του Ο.Α.Ε.Δ. για τα άτομα με αναπηρία, η οποία υλοποιείται από έξι Γραφεία σε ολόκληρη την Ελληνική Επικράτεια (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο, Λάρισα και Ηράκλειο). Από τον Οργανισμό υλοποιούνται δύο σχετικά προγράμματα. Το πρώτο είναι ένα πρόγραμμα επιδότησης εργοδοτών, το οποίο έχει διάρκεια τεσσάρων ετών, κατά την οποία, για τρία χρόνια, καλύπτονται στο σύνολό τους οι ασφαλιστικές εισφορές του εργοδότη και του εργαζόμενου, ενώ υπάρχει η δέσμευση για τη συνέχιση της απασχόλησης και κατά τον

τέταρτο χρόνο. Το δεύτερο είναι ένα πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης, με το οποίο επιδοτούνται άτομα με αναπηρία για τη δημιουργία της δικής τους επιχείρησης. Παράλληλα, υπό την αιγίδα του Ο.Α.Ε.Δ., λειτουργούν και δύο εξειδικευμένα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης, αποκλειστικά για άτομα με αναπηρία.

Μεγάλο πρόβλημα για την αποτελεσματικότητα του πρώτου προγράμματος αποτελεί το γεγονός ότι, λόγω των πρόσφατων αλλαγών του νομικού πλαισίου, δεν είναι πλέον δυνατή η πραγματοποίηση προσλήψεων από τις δημοτικές επιχειρήσεις, οι οποίες απορροφούσαν, σε μεγάλο βαθμό, εργαζόμενους με αναπηρία. Προβλήματα προκύπτουν και στα προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ., εξαιτίας των δυσλειτουργιών των ΚΕ.Π.Α.. Πολλά ΑμεΑ, εξαιτίας της διαφορετικής ορολογίας των γνωματεύσεων και της καθυστέρησης στην έκδοσή τους, αντιμετωπίζουν προβλήματα στην ένταξή τους, κυρίως, στα προγράμματα κατάρτισης.

Κατά τη γνώμη του εκπροσώπου του Ο.Α.Ε.Δ., είναι μάλλον απαραίτητη η αναμόρφωση των προγραμμάτων και η εναρμόνισή τους με τις σύγχρονες συνθήκες οικονομικής ύφεσης.

Η υπεύθυνη του Κ.Ε.Κ. ΑμεΑ Γαλατσίου, κυρία Ζαφείρω Μπαλωτή, παρουσίασε στα μέλη της Υποεπιτροπής τη λειτουργία αυτής της Σχολής, που λειτουργεί υπό την αιγίδα του Ο.Α.Ε.Δ.. Στη Σχολή λειτουργούν τέσσερα εργαστήρια: (i) ξυλουργικής – επίπλων κουζίνας (ii) πηλοπλαστικής – τουριστικών κεραμικών (iii) αγιογραφίας εικόνων, τέμπλων και ιερών ναών (iv) δερμάτινων ειδών και μικρών αξεσουάρ. Επίσης, λειτουργούν και δύο τμήματα Πληροφορικής, για τις ειδικότητες: α) ηλεκτρονικός υπολογιστικών συστημάτων και δικτύων και β) υπάλληλος μηχανογραφημένου λογιστηρίου. Με τη μέθοδο της τηλεκατάρτισης μέσω του διαδικτύου, παρέχεται εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε δύο ειδικότητες (υπάλληλος μηχανογραφημένου λογιστηρίου και διοικητικό και οικονομικό στέλεχος) σε άτομα με σοβαρά κινητικά προβλήματα.

Τα προγράμματα σπουδών έχουν διάρκεια δύο έτη, είναι επιδοτούμενα από τον Ο.Α.Ε.Δ. και συμμετέχουν σε αυτά 180 έως 200 άτομα, τα οποία ανήκουν σε οποιαδήποτε ομάδα ΑμεΑ, με την εξαίρεση όσων πάσχουν από ολική τύφλωση ή έχουν ψυχιατρικά προβλήματα. Στη Σχολή, εκτός από τα προαναφερθέντα προγράμματα, υλοποιούνται και διάφορα σεμινάρια, σε συνεργασία με διάφορους φορείς και κυρίως Οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Γ. Απόψεις των εκπροσώπων των φορέων ΑμεΑ

Ο Α΄ Αντιπρόεδρος της Εκτελεστικής Γραμματείας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.), κ. Θωμάς Κλεισιώτης, ανέφερε, καταρχήν, ότι η πρόσβαση των ΑμεΑ στην αγορά εργασίας είναι διαχρονικά ένα πολύ σημαντικό θέμα για τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους, καθώς τα ποσοστά

ανεργίας των ΑμεΑ είναι πάντοτε υψηλότερα από εκείνα του γενικού πληθυσμού και σε περιόδους κρίσης το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού εντείνεται, ενώ οι θέσεις εργασίας περιορίζονται και οι πιθανότητες επανένταξης στην εργασία μετά από ενδεχόμενη απόλυσή τους είναι μηδενικές.

Στη συνέχεια, κατατέθηκαν οι προτάσεις της Ε.Σ.Α.μεΑ. για το θέμα. Είναι απαραίτητη η αναμόρφωση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου. Είναι ενδεικτικό ότι δεν έχουν ακόμη διοριστεί, στο σύνολό τους, ΑμεΑ με βάση προκήρυξη του έτους 2008, ενώ, φυσικά, δεν έχουν ακόμα προκηρυχθεί, με βάση το ν. 2643/1998, οι θέσεις που αναλογούν σε ΑμεΑ από τις μεταγενέστερες προκηρύξεις του Α.Σ.Ε.Π.. Η πρόταση της Ε.Σ.Α.μεΑ. είναι να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί άμεσα αποκλειστικός νόμος για την προστασία της απασχόλησης των ΑμεΑ. Τα προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ. δεν στηρίζονται σε συγκριτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τα προγράμματα που αφορούν στο γενικό πληθυσμό, γι' αυτό και δεν απορροφούνται από την αγορά εργασίας. Μία λύση θα ήταν, για παράδειγμα, στο πρόγραμμα του Ο.Α.Ε.Δ. για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, να επιδοτείται ο εργοδότης με το βασικό ημερομίσθιο του εργαζόμενου με αναπηρία και όχι μόνο με τις ασφαλιστικές εισφορές. Μέριμνα πρέπει να ληφθεί και για τα μέλη των οικογενειών των ΑμεΑ. Επειδή αναπηρία δεν σημαίνει πάντα ανικανότητα, είναι απαραίτητος ο συντονισμός όλων των δράσεων των επιμέρους φορέων, ώστε να σχεδιαστεί μια ασπίδα προστασίας για τα ΑμεΑ.

Ο Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.), κ. Ιωάννης Λυμβαίος, παρατήρησε ότι, ενώ η πρόσβαση των ΑμεΑ στην εργασία είναι ένα κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα δικαίωμα, είναι κυρίαρχη η ιατροκεντρική προσέγγιση του ζητήματος. Η δεύτερη επισήμανσή του ήταν ότι η διάσταση της αναπηρίας θα πρέπει να διέπει το σύνολο των πολιτικών που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται. Η Πολιτεία οφείλει να προσαρμόζεται και να προσαρμόζει τις πολιτικές της, εξασφαλίζοντας την ισότητα στις ευκαιρίες και στη συμμετοχή για όλους τους πολίτες της και να μην ζητάει από αυτούς να προσαρμόζονται σε ημίμετρα, πολιτικές ανισότητας, διακρίσεων και περιθωριοποίησης. Σχολίασε, επίσης, το θεσμό των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, ο οποίος αποτελεί μία σημαντική εξέλιξη, η οποία, όμως, δεν έχει ολοκληρωθεί. Για τη βελτίωση της κοινωνικής και εργασιακής κατάστασης των ΑμεΑ, είναι πολύ σημαντική η δια βίου μάθηση, τόσο των ίδιων των ΑμεΑ, όσο και των μελών των οικογενειών τους. Εξίσου σημαντική είναι η προσβασιμότητα στην εργασία.

Η Β' Αντιπρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ., κυρία Φωτεινή Ζαφειροπούλου, εκπρόσωπος των ατόμων με αυτισμό, παρουσίασε συνοπτικά τα ζητήματα σχετικά με την πρόσβαση στην εργασία αυτών των ατόμων. Τα

άτομα με αυτισμό είναι δυνατό να διαχωριστούν σε τρεις κατηγορίες: υψηλής, μέσης και χαμηλής λειτουργικότητας. Τα άτομα υψηλής λειτουργικότητας (10-15% του συνόλου), κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, μπορούν να ενταχθούν πλήρως στην αγορά εργασίας, αφού είναι σε θέση να αποκτήσουν υψηλού επιπέδου δεξιότητες και, με την κατάλληλη υποστήριξη, να παρακολουθήσουν όλες τις βαθμίδες της τυπικής εκπαίδευσης. Τα άτομα χαμηλής λειτουργικότητας (20% του συνόλου) είναι ανίκανα προς εργασία. Για το υπόλοιπο 65% των ατόμων με αυτισμό, η πιο ενδεδειγμένη μορφή απασχόλησης είναι τα προστατευμένα παραγωγικά Εργαστήρια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και απαιτείται από την πλευρά της Πολιτείας η οργάνωση κατάλληλων δράσεων, ώστε να διαμορφωθούν κατάλληλες δομές, μέσα στις οποίες τα άτομα με αυτισμό θα μπορούν να εργαστούν, να αναπτύξουν και να εκμεταλλευθούν τις ειδικές τους δεξιότητες.

Η Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος, κυρία Μαρία Γκουνίδου, παρουσίασε τις διεκδικήσεις του κινήματος των κωφών. Καταρχάς, το αίτημα για τη χορήγηση του επιδόματος κωφολαλίας σε όλους του κωφούς, ανεξάρτητα από την ηλικία τους και την επαγγελματική τους κατάσταση (στους εργαζόμενους να υπάρχει μείωση κατά 10%). Είναι απαραίτητο οι διευκολύνσεις στην πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, που ισχύουν για άλλες κατηγορίες ΑμεΑ, να ισχύουν και για τους κωφούς. Για την πρόσληψη στις δημόσιες υπηρεσίες, το κριτήριο της γνώσης ξένης γλώσσας θα πρέπει να καταργηθεί για τους κωφούς, καθώς, ουσιαστικά, η πρώτη γλώσσα τους είναι η νοηματική και η δεύτερη η ελληνική, οπότε η θεωρούμενη ως πρώτη ξένη γλώσσα είναι γι' αυτούς η δεύτερη. Είναι απαραίτητη η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και να δοθεί προτεραιότητα στο διορισμό εκπαιδευτικών με επάρκεια στη νοηματική γλώσσα. Λόγω διαφόρων προβλημάτων, οι κωφοί, γενικά, καθυστερούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους, με αποτέλεσμα να εισέρχονται με καθυστέρηση και στην αγορά εργασίας και για το λόγο αυτό διεκδικούν δικαίωμα σύνταξης στα 25 χρόνια εργασίας.

Δ. Απόψεις Βουλευτών – Μελών της Υποεπιτροπής

Από τους Βουλευτές – μέλη της Υποεπιτροπής, διατυπώθηκαν οι ακόλουθες απόψεις:

Το θέμα της πρόσβασης των ΑμεΑ στην εργασία είναι άμεσα συνδεδεμένο με το κοινωνικό κράτος, την εκπαίδευση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια. Είμαστε όλοι εν δυνάμει ΑμεΑ και είναι πολύ σημαντικό να αξιοποιήσουμε, ως κοινωνία, τα ΑμεΑ, στην κατάλληλη για τον καθένα θέση εργασίας. Είναι απαραίτητη η εύρυθμη λειτουργία του συστήματος εκπαίδευσης. Να διασφαλίζονται οι διορισμοί των εκπαιδευτικών και να αντιμετωπίζονται τα λειτουργικά προβλήματα των σχολικών μονάδων. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις δεν λειτουργούν προς όφελος των ΑμεΑ. Η

πρόσβαση στα προγράμματα προώθησης της απασχόλησης δυσχεραίνεται και από τη δυσλειτουργία των ΚΕ.Π.Α., η οποία, σε μεγάλο βαθμό, οφείλεται και στην υποστελέχυσή τους. Τα προγράμματα της Ψηφιακής Σύγκλισης ή της Κοινωνίας της Πληροφορίας δεν φαίνεται να βελτίωσαν ουσιαστικά την πρόσβαση των ΑμεΑ στις νέες τεχνολογίες. Δεν υπάρχει σεβασμός από την πλευρά της συντεταγμένης Πολιτείας απέναντι στα ΑμεΑ. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι το κτήριο του Κοινοβουλίου δεν είναι ουσιαστικά προσβάσιμο (Ευαγγελία Αμμανατίδου - Πασχαλίδου).

Υπάρχει συνολικό έλλειμμα πολιτικής για την αντιμετώπιση και την πλήρη κοινωνική ένταξη των ΑμεΑ. Για να αντιμετωπιστεί το ζήτημα, η διάσταση της αναπηρίας πρέπει να διατρέχει οριζόντια όλες τις πολιτικές και να αφορά στην ευαισθητοποίηση του συνόλου της κοινωνίας. Η εκπαίδευση, συνολικά, είναι πολύ σημαντική για να διαλυθούν οι προκαταλήψεις που έχουμε, ως κοινωνία, απέναντι στην αναπηρία. Η εκπαίδευση και η απασχόληση είναι οι κύριοι μοχλοί για την πλήρη ενσωμάτωση των ΑμεΑ στην κοινωνία, ενώ η έλλειψη ολοκληρωμένων πολιτικών παρέμβασης στους συγκεκριμένους τομείς αποτελεί την κυριότερη αιτία για τον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Τα ΑμεΑ αποτελούν περίπου το 10% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και είναι πολύ σημαντικό το ζήτημα του αποκλεισμού ενός τόσο μεγάλου τμήματος της κοινωνίας. Βέβαια, το ζήτημα είναι ποιοτικό και όχι ποσοτικό. Το ποσοστό ανεργίας των ΑμεΑ ανέρχεται στο 80%, ενώ στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυμαίνεται γύρω στο 50% και, καθώς στην περίοδο οξείας οικονομικής κρίσης που διανύουμε κινδυνεύουν κατά 30% περισσότερο να χάσουν τις δουλειές τους, είναι επιτακτικός ο σχεδιασμός πολιτικών για την ανατροπή αυτής της κατάστασης. Τα αιτήματα της Ομοσπονδίας Κωφών είναι απολύτως λογικά (Μαρία Ρεπούση).

Κυριαρχεί η στρεβλή αντίληψη που αξιολογεί την κοινωνική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία με όρους κόστους-οφέλους. Η αντίληψη αυτή πηγάζει από έναν ακραίο οικονομικό φιλελευθερισμό, ο οποίος εκφράζεται στην Ελλάδα από την πλευρά των Κυβερνήσεων. Το ισχύον πλαίσιο και ειδικά ο ν. 2643 δεν λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια. Είναι επείγουσα ανάγκη η αναθεώρησή του. Οι σύγχρονες συνθήκες έχουν προκαλέσει φαινόμενα εργασιακής και κοινωνικής περιθωριοποίησης των ΑμεΑ, τέτοια, που δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν παρά μόνο με υποχρεωτικά μέτρα. Σήμερα υπάρχει μηδαμινή συμμετοχή από την πλευρά των ιδιωτικών επιχειρήσεων σε προγράμματα πρόσληψης ΑμεΑ, όπως αυτά που προβλέπονται από το ν. 2643/1998 (Μαρίνα Χρυσοβελώνη).

Στη σύγχρονη ελληνική δημοκρατία είναι ελάχιστες οι δυνατότητες που έχουν τα ΑμεΑ, γενικά, να συμμετέχουν στα κοινά, να αποκαθίστανται επαγγελματικά και να εκφράζουν τις απόψεις τους. Προτείνεται να γίνει προσβάσιμη τουλάχιστον μια αίθουσα της Βουλής. Τα ΑμεΑ αποτελούν ένα ανεκμετάλλευτο δυναμικό για την ελληνική κοινωνία, το οποίο, όντας στο περιθώριο, δεν έχει τη δυνατότητα να συμβάλει

στην πρόοδο και την ανάπτυξή της. Χρειάζονται σοβαρές μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση και τα προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ. θα έπρεπε να αναπτυχθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να αξιοποιηθεί αυτό το δυναμικό. Τα ζητήματα που προκύπτουν από τη δυσλειτουργία των ΚΕ.Π.Α. θα μπορούσαν να επιλυθούν, αν καταβαλλόταν στους δικαιούχους το 50% του επιδόματος, μέχρι την ολοκλήρωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών. Είναι πολύ σημαντικό να διαμορφωθεί ένα «δίκτυο προστασίας», με στοχευμένες πολιτικές, ώστε να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα άμεσης ανάγκης κάθε ξεχωριστής ομάδας ΑμεΑ (Κωνσταντίνος Τριαντάφυλλος).

Ε. Συμπεράσματα

Κοινή διαπίστωση όλων των εκπροσώπων φορέων, της Προέδρου και των Βουλευτών της Υποεπιτροπής είναι ότι, όπως διατυπώθηκε, υπάρχει μια «αναντιστοιχία ανάμεσα στο θεσμικό πλαίσιο και την πραγματικότητα». Τα εμπόδια που συναντούν τα άτομα με αναπηρία στην πρόσβασή τους στην εργασία βρίσκονται σε άμεση σχέση με τα εμπόδια στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την προσβασιμότητα. Δεν πρόκειται μόνο για πρακτικά ζητήματα, που πρέπει να επιλυθούν, αλλά και για ιδεολογίες, νοοτροπίες και παραδόσεις κοινωνικών διακρίσεων και αποκλεισμών, που πρέπει να ξεπεραστούν. Είναι απαραίτητη μία ολιστική προσέγγιση της αναπηρίας, καθώς τα γενικά και επιμέρους χαρακτηριστικά της διατρέχουν όλο το φάσμα της πολιτικής.

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, τυπικά, κατοχυρώνει τα δικαιώματα των ΑμεΑ σχετικά με την πρόσβαση στην εργασία και την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος τους, αλλά, στην πράξη, αυτό δεν συμβαίνει. Είναι απαραίτητη η αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου και η εναρμόνισή του με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Ο ν. 2643/1998, με τον οποίο γίνεται μέριμνα για αρκετές ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και όχι μόνο για τα ΑμεΑ, δεν ανταποκρίνεται πλέον στις ανάγκες αυτών των ομάδων. Θα ήταν προτιμότερη, στις σύγχρονες συνθήκες, μία ρύθμιση που να αφορά αποκλειστικά στα ΑμεΑ. Ο ν. 3699/2008, επίσης, δεν καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις της εποχής για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση.

Η διοικητική αντιμετώπιση της αναπηρίας δεν είναι ενιαία, με αποτέλεσμα να προκαλούνται απίστευτες καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των υποθέσεων των ατόμων με αναπηρία και να υποβάλλονται σε απίστευτη σωματική και ηθική ταλαιπωρία. Η περιορισμένη αποτελεσματικότητα στην εξυπηρέτηση των ΑμεΑ από τα υποστελεχωμένα ΚΕ.Π.Α., σε συνδυασμό με την οικονομική δυσπραγία των αρμόδιων φορέων, οδηγούν σε μεγάλες καθυστερήσεις στην καταβολή των κάθε είδους προνοιακών επιδομάτων, ενώ με τα μη τυποποιημένα πιστοποιητικά αναπηρίας δυσχεραίνεται η πρόσβαση των ΑμεΑ στις διάφορες δομές εκπαιδευτικής κατάρτισης ή επαγγελματικής υποστήριξης.

Σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης, με την ανεργία να πλήττει ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του συνόλου του πληθυσμού, οι διάφορες δράσεις για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας των ΑμεΑ έχουν πενιχρά αποτελέσματα.

Η προσβασιμότητα και οι εύλογες προσαρμογές που απαιτούνται στους χώρους εργασίας για την υποδοχή εργαζόμενων με αναπηρία δεν ανήκουν στις προτεραιότητες των εργοδοτών στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα. Ακόμη και σε συμβολικό επίπεδο, πρέπει να αναφερθεί ότι οι αίθουσες του Ελληνικού Κοινοβουλίου δεν είναι, ουσιαστικά, προσβάσιμες από άτομα με αναπηρία.

ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΝΑ ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗ

Γενικά

Τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα, όχι μόνο στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, αλλά και στη διατήρηση της απασχόλησής τους, ιδιαίτερα μέσα στις σημερινές συνθήκες οξύτατης οικονομικής κρίσης, που βιώνει ολόκληρη η ελληνική κοινωνία.

Οι επιπτώσεις της κρίσης επηρεάζουν δυσανάλογα αρνητικά την επαγγελματική κατάσταση των ΑμεΑ, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα, εξαιτίας των μνημονιακών περιορισμών στις προσλήψεις προσωπικού. Ενώ το ποσοστό ανεργίας των ΑμεΑ, σε περιόδους ευημερίας, είναι διπλάσιο σε σχέση με το μέσο όρο του γενικού πληθυσμού, σήμερα γιγαντώνεται λόγω της οικονομικής κρίσης. Επομένως, η θέσπιση νέων μέτρων και πολιτικών για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία πρέπει να αποτελέσει πρώτη προτεραιότητα για όλους.

Η θέσπιση μέτρων και πολιτικών για την επαγγελματική ένταξη των ατόμων με αναπηρία, στη χώρα μας, είναι συνταγματική επιταγή, καθώς το άρθρο 21 παρ. 6 του Συντάγματος αναφέρει ότι *«Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας»*. Μάλιστα, η Βουλή, πρόσφατα, κύρωσε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ν. 4074/2012), ως κορυφαία δέσμευση της διεθνούς κοινότητας για μια νέα «κοινωνική» προσέγγιση στα θέματα αναπηρίας. Ο νόμος αυτός περιγράφει ένα σύγχρονο και σαφές πλαίσιο λειτουργίας της Ελληνικής Πολιτείας, που θα προάγει το σεβασμό των ανθρωπίνων αξιών, της αυτονομίας, της ισότητας και της αξιοπρέπειας για τα ΑμεΑ.

Προκειμένου να υπάρξει παρακολούθηση της εφαρμογής των παραπάνω, προβλέφθηκε στον ίδιο νόμο (**άρθρο 33 «Εθνική εφαρμογή και παρακολούθηση»**) η δημιουργία **συντονιστικού μηχανισμού** της Δημόσιας Διοίκησης, αποτελούμενου από *«ένα ή περισσότερα σημεία αναφοράς μέσα στην Κυβέρνηση, για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης»*. Ειδικότερα, η πρόσβαση των ΑμεΑ στην εργασία, **σε ισότιμη βάση** με όλους, αποτελεί δικαίωμα που αναγνωρίζεται στο άρθρο 26 της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, όπως αυτή κυρώθηκε με τον ως άνω νόμο.

Για αυτόν τον σκοπό, εκδόθηκε Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου στις 31 Δεκεμβρίου 2012, που αφορά στην αποτελεσματική παρακολούθηση και εφαρμογή των πολιτικών κοινωνικής ένταξης/προστασίας, που, αυτονόητα, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν σχετικές δράσεις για ΑμεΑ, σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις.

Η εν λόγω Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου προβλέπει την ανάληψη των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων από τη Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Έτσι, σήμερα, στη χώρα μας, **το συγκεκριμένο Υπουργείο είναι πλέον αποκλειστικά αρμόδιο για τη διαμόρφωση, υλοποίηση και παρακολούθηση των πολιτικών απασχόλησης** και παροχής ίσων ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία.

Σήμερα είναι σε εξέλιξη τα εξής προγράμματα, που αφορούν και στα ΑμεΑ:

1. **Εθνικό Δίκτυο Κοινωνικής Παρέμβασης** για την κοινωνική ένταξη και ενδυνάμωση ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

2. **Τριετές πρόγραμμα του Ο.Α.Ε.Δ. ενίσχυσης εργοδοτών**, με επιχορήγηση ασφαλιστικών εισφορών, για πρόσληψη 2.080 άνεργων ατόμων με αναπηρία, σε σύνολο 2.300 ωφελούμενων ατόμων. Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 30,6 εκατ. ευρώ. Καινοτομία αυτού του προγράμματος είναι ότι, για πρώτη φορά, παρέχεται η δυνατότητα πρόσληψης ΑμεΑ, που θα παρέχουν τις υπηρεσίες τους με τηλεργασία.

3. **Τοπικά ολοκληρωμένα προγράμματα στήριξης της εργασίας** και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού, τα οποία θα εκπονηθούν ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε περιοχής. Έχει ξεκινήσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα από τον Ο.Α.Ε.Δ., στην Καστοριά, για τη **δημιουργία 300 νέων θέσεων εργασίας**, με την επιχορήγηση του μισθολογικού και μη μισθολογικού κόστους, που αντιστοιχεί στο 100% των ασφαλιστικών εισφορών και στη διατήρηση των υπαρχουσών θέσεων εργασίας.

4. **Ολοκληρωμένα προγράμματα περιφερειακού σχεδιασμού**, με παρεμβάσεις υπέρ ευπαθών κοινωνικών ομάδων από πιστοποιημένα Κέντρα Επαγγελματικής Ένταξης Ατόμων με Αναπηρία, όπου αναμένεται να ωφεληθούν περίπου 8.214 άτομα, ενώ ο προϋπολογισμός αγγίζει περίπου τα 80 εκατομμύρια ευρώ.

5. **Πρόγραμμα επιχορήγησης από τον Ο.Α.Ε.Δ.** 800 νέων ελεύθερων επαγγελματιών (άνεργων από 18 έως 64 ετών), εκ των οποίων 600 θέσεις αφορούν αποκλειστικά ΑμεΑ. Η διάρκεια του προγράμματος είναι 36 μήνες, το συνολικό ποσό επιχορήγησης για τον κάθε επαγγελματία είναι 28.000 ευρώ και ο συνολικός προϋπολογισμός είναι 22,5 εκατ. ευρώ.

Μέχρι σήμερα έχουν δημιουργηθεί 858 θέσεις εξαρτημένης εργασίας για άτομα με αναπηρία σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, ενώ το αντίστοιχο της αυτοαπασχόλησης είναι 335.

Μια εναλλακτική κατεύθυνση δόθηκε από το Υπουργείο Εργασίας το 2011 για το ζήτημα της απασχόλησης των ΑμεΑ. Με το ν. 4019/2011 δημιουργήθηκε ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική Οικονομία, που δίνει τη δυνατότητα σύστασης Κοινωνικών Επιχειρήσεων σε ενώσεις φυσικών ή νομικών προσώπων, με στόχο την

ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων, για την εξυπηρέτηση κοινωνικών σκοπών, όπως η προσφορά υπηρεσιών στο σπίτι, οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, η ένταξη στην αγορά εργασίας των ΑμεΑ κ.λπ..

Απόψεις εκπροσώπων κοινωνικών φορέων και δημοσίων υπηρεσιών

Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, κ. **ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ**, ανέφερε ως σχετική δράση τη διάθεση από τους Ο.Τ.Α. του 30% των θέσεων εγκατάστασης περιπτέρων σε πολύτεκνους και άτομα με αναπηρία. Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη ο σχεδιασμός των προκηρύξεων για τις θέσεις αυτές.

Η κυρία **ΤΣΙΛΛΕΡ – ΤΣΑΦΟΥ**, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, αναφέρθηκε στην ανάγκη αναμόρφωσης του ν. 2643/1998, έτσι ώστε το πλαίσιο για την προώθηση της απασχόλησης των ΑμεΑ να εκσυγχρονιστεί και να καταστεί περισσότερο ευέλικτο και αποτελεσματικό. Υπογράμμισε, επίσης, την ανάγκη συστηματικής συλλογής αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων για τα εργασιακά θέματα των ΑμεΑ. Κοινή ήταν η διαπίστωση ότι τέτοια απολογιστικά στοιχεία είναι απαραίτητα, προκειμένου να γίνει εφικτή η αξιολόγηση των προγραμμάτων που έχουν εφαρμοστεί μέχρι σήμερα (με όρους τόσο μακροπρόθεσμης αποτελεσματικότητας, όσο και αποδοτικότητας πόρων), αλλά και για να υπάρξει μια αξιόπιστη εκτίμηση των σύγχρονων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα ΑμεΑ στην αγορά εργασίας.

Επίσης, η κύρια **ΤΣΙΛΛΕΡ – ΤΣΑΦΟΥ** ζήτησε την **ενεργοποίηση της λειτουργίας** του συντονιστικού μηχανισμού που προβλέφθηκε με την από 31/12/2012 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, με στόχο το συντονισμό, την αποτελεσματική παρακολούθηση και εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής προστασίας των ΑμεΑ. Τέλος, πληροφόρησε την Επιτροπή ότι επίκειται η αναμόρφωση του ν. 2643/1998 μετά τη συγκρότηση Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής.

Η κυρία Ευτυχία **Δημητρίου**, Προϊσταμένη της Γενικής Διεύθυνσης Κατάστασης Προσωπικού του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, ανέφερε πως στο νέο πλαίσιο κινητικότητας, το οποίο υιοθετήθηκε με το ν. 4093/2012, λήφθηκε πρόνοια για την εξαίρεση από την διαθεσιμότητα των ατόμων που παρουσιάζουν **αναπηρία σε ποσοστό από 67% και άνω**. Σε ό,τι αφορά τις προκηρύξεις νέων θέσεων εργασίας για ΑμεΑ στον δημόσιο τομέα, οι οποίες θα έπρεπε να είχαν πραγματοποιηθεί μετά το 2008 με βάση το ν. 2643/1998, αυτές έχουν «παγώσει» λόγω των περιορισμών προσλήψεων που συμπεριλαμβάνονται στις μνημονιακές υποχρεώσεις της χώρας. Για δε τον διαγωνισμό του 2008, οι επιτυχόντες εμφανίζονται να εμπíπτουν, σύμφωνα με το Υπουργείο, στους ως άνω περιορισμούς, καθώς το αναθεωρημένο Μ.Π.Δ.Σ. προβλέπει απόλυτο

«πάγωμα» μέχρι το 2016 των προσλήψεων, ειδικά σε σχέση με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, που επρόκειτο να απορροφήσει την πλειονότητα των επιτυχόντων κατηγοριών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (Υ.Ε.) και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Δ.Ε.) σε ό,τι αφορά τα προστατευόμενα άτομα (άμεσα ή έμμεσα ΑμεΑ).

Σε αυτό το σημείο, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εσωτερικών, κ. **ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ**, ανέφερε πως βρίσκεται σε εξέλιξη προσπάθεια απεμπλοκής με το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης, προκειμένου να προχωρήσουν τουλάχιστον αυτές οι προσλήψεις ΑμεΑ στους Ο.Τ.Α..

Τέθηκε, επίσης, ο γενικότερος προβληματισμός για πώς θα προστατευθούν τα άτομα με αναπηρία άνω του 50%, τα οποία ήδη υπηρετούν στο Δημόσιο, από το μέτρο της διαθεσιμότητας. Το συγκεκριμένο θέμα έχει τεθεί κατ' επανάληψη από την Ε.Σ.Α.μεΑ..

Ο κ. **Λυμβαίος**, Μέλος της Εκτελεστικής Γραμματείας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) και Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.), επεσήμανε τις σοβαρές αδυναμίες του βασικού προστατευτικού νόμου για την τοποθέτηση ΑμεΑ σε θέσεις εργασίας (ν. 2643/1998). Συγκεκριμένα, υπογράμμισε τις σοβαρές διαδικαστικές (Ο.Α.Ε.Δ.) και θεσμικές (λόγω έλλειψης προσαρμογής στις σύγχρονες απαιτήσεις) αδυναμίες, που έχουν οδηγήσει στην αναποτελεσματικότητα αυτού του νόμου. Γενικότερα, τέθηκε το ζήτημα της ανεπάρκειας του ν. 2643/1998, καθώς τα τελευταία 15 χρόνια έχουν συνολικά προκηρυχθεί μόλις 12.517 θέσεις εργασίας, που αφορούσαν μόνο εν μέρει τοποθετήσεις προστατευομένων ΑμεΑ.

Ανέφερε, χαρακτηριστικά, πως τα αποτελέσματα του τελευταίου διαγωνισμού (προκήρυξης θέσεων εργασίας για τον δημόσιο τομέα), που δημοσιεύθηκε το 2008, με βάση τον ν. 2643/98, ανακοινώθηκαν από τον ΟΑΕΔ τον Απρίλιο του 2011, αλλά η τοποθέτηση όλων των προστατευομένων ατόμων με αναπηρία εκκρεμεί ακόμη. Πρόσφατα εκδόθηκε η απόφαση κατανομής του υπόλοιπου 50% των επιτυχόντων του παραπάνω διαγωνισμού του 2008. Τίθεται, όμως, το ερώτημα πότε, τελικά, θα γίνει η τοποθέτηση των επιτυχόντων κατηγοριών Υ.Ε. και Δ.Ε. σε Ο.Τ.Α. Α' και Β' Βαθμού ή σε νομικά πρόσωπα αυτών.

Τέλος, έγινε αναφορά στο νέο θεσμικό πλαίσιο περί Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, που ισχύει από το 2011, χωρίς, όμως, να σημειωθεί ιδιαίτερη πρόοδος στη δημιουργία τέτοιου τύπου νέων επιχειρήσεων, που να αφορούν, ειδικά, στα ΑμεΑ.

Συμπεράσματα και προτάσεις

1. Η άσκηση οποιασδήποτε **ολιστικής πολιτικής** προϋποθέτει τη δημιουργία ενός **οργανωμένου συντονιστικού μηχανισμού διυπουργικού χαρακτήρα** για όλα τα θέματα των ΑμεΑ, που, βέβαια, θα περιλαμβάνει και τα εργασιακά.

2. Προβάλλει ως **επείγουσα ανάγκη η αναθεώρηση του ν. 2643/1998**, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την τοποθέτηση των ΑμεΑ σε θέσεις εργασίας του δημόσιου, αλλά και του ιδιωτικού τομέα.

3. Σύμφωνα με την Ε.Σ.Α.μεΑ., είναι απαραίτητη **η εξαίρεση από το πρόγραμμα διαθεσιμότητας όσων δημοσίων υπαλλήλων έχουν ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω.**

4. Σύμφωνα με την Ε.Σ.Α.μεΑ. πρέπει να νομοθετηθεί η **δυνατότητα**, μετά από αίτηση του ίδιου του δημοσίου υπαλλήλου, **για μετάθεση / μετάταξή** του στον τόπο κατοικίας του προστατευόμενου από αυτόν **ατόμου με βαριά αναπηρία.**

5. Αναδείχθηκε η ανάγκη για **παραγωγή αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων** σε σχέση με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, που θα επιτρέψουν όχι μόνο τη ρεαλιστική αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, αλλά και την ιεράρχηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα ΑμεΑ στον εργασιακό χώρο.

6. Η έλλειψη ποσοτικών στοιχείων καθιστά, επίσης, αδύνατη την **εκ των υστέρων αξιολόγηση των ασκούμενων δημόσιων πολιτικών.** Έτσι δεν είναι σήμερα εφικτή η **αξιόπιστη καταγραφή των μεσο-μακροπρόθεσμων συνεπειών** από τις όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις ή εργασιακά μέτρα λαμβάνονται υπέρ των ΑμεΑ. Για αυτόν το λόγο, τέτοιες αναλύσεις είναι απαραίτητες για οποιαδήποτε ορθολογική προσέγγιση του εργασιακού προβλήματος, **βασισμένη σε κοινωνικά κριτήρια κόστους – οφέλους.**

7. **Επέκταση, σύμφωνα με το ν. 4019/2011, της δυνατότητας δημιουργίας και από τους Ο.Τ.Α. επιχειρήσεων στο πλαίσιο προώθησης της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας.** Παροχή ειδικής στήριξης στις **Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης**, οι οποίες στοχεύουν στην ένταξη στην οικονομική ζωή ατόμων από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, μεταξύ των οποίων είναι και τα ΑμεΑ.

8. **Ενεργοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων** που θα στηρίξουν τη δημιουργία των παραπάνω Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων.

**IV. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ,
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΔΙΑΜΑΝΤΩ ΜΑΝΩΛΑΚΟΥ**

Στην χώρα μας, ακόμα και πριν την οικονομική καπιταλιστική κρίση, η ανεργία έφτανε στο 10%, ενώ στους αναπήρους και τους χρόνιους πάσχοντες, σε μια ενδεικτική έρευνα του Υπουργείου Οικονομικών, το 2002, έφτανε στο 85%. **Σήμερα, όπως αναφέρεται από εκπρόσωπους του αγωνιστικού αναπηρικού κινήματος και ομολογούν ειδικά στελέχη του κρατικού μηχανισμού, πρέπει να ξεπερνάει το 95%.** Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών είναι χρόνιοι άνεργοι, που δεν καταγράφονται πουθενά, χωρίς κανένα εισόδημα και σε ένα μεγάλο ποσοστό χωρίς ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ενώ κάποιο επίδομα λόγω αναπηρίας παίρνει μόνο το 20%.

Υποστηρίζεται και υπάρχει η άποψη ότι η ανεργία συνδέεται και με τις ανεπάρκειες στην Ειδική Αγωγή. Η Ειδική Αγωγή στη χώρα μας καλύπτει ένα πολύ μικρό ποσοστό αυτών που έχουν ανάγκη, υπολογίζεται στο 10% με βάση τα κατώτερα διεθνή στάνταρ, ενώ με βάση τα στάνταρ της Ε.Ε. το ποσοστό αυτό πέφτει στο 6,5%. Οι αιτίες είναι οι ίδιες με αυτές που αφορούν και το υψηλό ποσοστό ανεργίας, δηλαδή ο εκμεταλλευτικός χαρακτήρας του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, ένα σύστημα όπου π.χ. η αύξηση της παραγωγικότητας δεν αξιοποιείται για μείωση του εργασμού χρόνου, αλλά οδηγεί μόνο στη μείωση των εργαζομένων, για να μειώνεται, με αυτόν τον τρόπο, το «κόστος» εργασίας και να αυξάνεται το καπιταλιστικό κέρδος.

Κανένας νόμος, όπως ο ν. 2643/1998 ή ο προηγούμενος ν. 1648/1986, αλλά ούτε και αυτός που ετοιμάζει το Υπουργείο Εργασίας, δεν θα μπορεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της ανεργίας των ΑμεΑ, γιατί, ιδιαίτερα αυτήν την περίοδο, που ο πλούτος έχει συσσωρευτεί σε πολύ λίγα χέρια, ο άγριος ανταγωνισμός και η όποια ανάκαμψη, όταν και αν έρθει, προϋποθέτουν τη συντριβή των τελευταίων εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, των αναπήρων και των χρονίως πασχόντων των εργατικών λαϊκών οικογενειών. Προϋποθέτουν, δηλαδή, την απόλυτη συμπίεση της τιμής της εργατικής δύναμης, με τη δραστική μείωση σε μισθούς ή στο λεγόμενο «μη μισθολογικό κόστος», σε δαπάνες για υγεία-πρόνοια-παιδεία, τα απόλυτα απαραίτητα για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Γι' αυτό συρρικνώνονται μισθοί, συντάξεις, επιδόματα, φορο-απαλλάσσουν το Κεφάλαιο και φορο-ληστεύουν το λαό, μειώνουν και συρρικνώνουν τις δημόσιες κοινωνικές δαπάνες και υπηρεσίες.

Από την άποψη αυτή, πώς θα ενταχθεί ο ανάπηρος στην παραγωγή, όταν, πρώτα από όλα, για το Κεφάλαιο και το Κράτος «κοστίζει» η αποκατάστασή του, η

εκπαίδευσή του, αλλά και η ένταξή του στην παραγωγή, αφού απαιτεί συγκεκριμένες εργονομικές διευθετήσεις και σταθερούς όρους εργασίας; Για παράδειγμα, πώς ένας ανάπηρος να αντέξει σε 10ωρη και 12ωρη δουλειά ή στους όρους κινητικότητας της εργασίας που θέλει το Κεφάλαιο και η Ε.Ε., δηλαδή για 2 ώρες να δουλεύει στον υπολογιστή, για άλλες 2 ώρες να κάνει τον κλητήρα ή το πρωί να δουλεύει στο Παγκράτι και το απόγευμα στη Νέα Ιωνία; Για αυτούς, το σύστημά τους και τα Κόμματα που το υποστηρίζουν, παρά τα ευχολόγια, ο ανάπηρος «κοστίζει», άρα ή πρέπει ατομικά να λύσει το πρόβλημα ή στον «Καιάδα».

Πραγματικά δικαιώματα και κατακτήσεις είχαν οι ανάπηροι, οι χρόνιοι πάσχοντες, στο σοσιαλιστικό σύστημα, γιατί στο κέντρο της προσοχής ήταν ο άνθρωπος και οι ανάγκες του και όχι το κέρδος. Αυτό επηρέασε και πίεσε να δοθούν ορισμένα δικαιώματα και στα ΑμεΑ των καπιταλιστικών χωρών, που σήμερα παίρνονται πίσω, το ένα μετά το άλλο. Αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικές της Ε.Ε. και των κυβερνήσεων, που έχουν προσανατολισμό τον ανταγωνισμό και την επιχειρηματικότητα, είναι αδιέξοδες και χειροτερεύουν τη ζωή και των αναπήρων.

Γιατί οι άγριες και σκληρές πολιτικές, που αφαιρούν κατακτήσεις, εφαρμόζονται παντού, σε χώρες με οικονομική κρίση ή καπιταλιστική ανάπτυξη, με ή χωρίς Μνημόνια, για τις ανάγκες στήριξης της κερδοφορίας του Κεφαλαίου, αφού «ξηλώνονται» στη Βόρεια, την Κεντρική, τη Νότια Ευρώπη και στη χώρα μας.

Εξάλλου, αυτό το σύστημα, όπως δεν μπορεί να εξασφαλίσει το δικαίωμα στην δουλειά στους αρτιμελείς, για τους ίδιους λόγους, πολύ περισσότερο, δεν μπορεί να εξασφαλίσει το δικαίωμα στη δουλειά στα ΑμεΑ. Η ανεργία είναι σύμφυτη με τον καπιταλισμό, με την ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής και δεν μπορεί με κανένα τρόπο να αντιμετωπισθεί στα πλαίσια αυτού του συστήματος. Πολύ περισσότερο δε σε περιόδους κρίσης, όπου καταστρέφονται μαζικά θέσεις εργασίας και η ίδια η εργατική δύναμη.

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ Κ.Κ.Ε.

Στις συζητήσεις που έγιναν, κοινή διαπίστωση όλων των εκπροσώπων φορέων και των περισσότερων Βουλευτών – μελών της Υποεπιτροπής είναι ότι, όπως διατυπώθηκε, υπάρχει μια «αναντιστοιχία ανάμεσα στο θεσμικό πλαίσιο και την πραγματικότητα». Τα εμπόδια που συναντούν τα άτομα με αναπηρία στην πρόσβασή τους στην εργασία βρίσκονται σε άμεση σχέση με τα εμπόδια στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την προσβασιμότητα. Δεν πρόκειται μόνο για πρακτικά ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν, αλλά και για ιδεολογίες, νοοτροπίες και παραδόσεις κοινωνικών διακρίσεων και αποκλεισμών, που πρέπει να ξεπεραστούν. Είναι απαραίτητη μία ολιστική προσέγγιση της αναπηρίας, καθώς τα γενικά και επιμέρους χαρακτηριστικά της διατρέχουν όλο το φάσμα της πολιτικής.

Γι' αυτό οι ανάπηροι, οι χρόνιοι πάσχοντες των λαϊκών οικογενειών, μαζί με τους γονείς και κηδεμόνες τους, θα πρέπει να συμμετέχουν μαζικά στο δυνάμωμα της λαϊκής συμμαχίας, που μπορεί σήμερα να εμποδίσει τα χειρότερα και να διεκδικήσει:

- Πολιτική πρόληψης της αναπηρίας, προστασίας της υγείας και της ζωής των εργαζόμενων στους τόπους δουλειάς, με μέτρα υγείας και ασφάλειας. Προστασία της ζωής της νεολαίας και του λαού μας στο δομημένο περιβάλλον, στα σχολεία, στους χώρους άθλησης και ψυχαγωγίας, στους δρόμους από τα τροχαία ατυχήματα.

- Αποκλειστικά δημόσια, δωρεάν και υψηλής ποιότητας Υγεία-Πρόνοια-Παιδεία-Ειδική Αγωγή για όλους, με κατάργηση κάθε επιχειρηματικής δράσης, σε αυτούς τους ευαίσθητους κοινωνικούς τομείς.

- Μαζικές προσλήψεις άμεσα αναπήρων, χρονίως πασχόντων και γονιών και κηδεμόνων ΑμεΑ, με πλήρη εργασιακά δικαιώματα, σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, με ευθύνη του Κράτους. Με την αποφοίτησή τους από την εκπαίδευση (γενική ή επαγγελματική, Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι.) οι ανάπηροι να βρίσκουν δουλειά, με πλήρη δικαιώματα, με ευθύνη του Κράτους.

- Καμία περικοπή στα επιδόματα και τις συντάξεις των ΑμεΑ.

- Όχι στη συρρίκνωση των Κ.Ε.Π.Α.. Να μην κόβεται το επίδομα ή η σύνταξη των ΑμεΑ για όσο διάστημα περιμένουν να εξεταστούν από τα Κ.Ε.Π.Α..

- Όχι στο σχέδιο κατακρεούργησης των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, με τον απαράδεκτο διαχωρισμό στους άνω και κάτω του 80% ποσοστού αναπηρίας.

- Μέτρα ολόπλευρης στήριξης των ανέργων, με επίδομα 1.120€, για όσο κρατάει η ανεργία, με πλήρη και δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

- Κανένας ανάπηρος ή χρόνιος πάσχοντας χωρίς τα απαραίτητα φάρμακα και θεραπείες, επειδή δεν έχει να πληρώσει. Κανένας πλειστηριασμός κατοικίας, καμία διακοπή ρεύματος, νερού ή σταθερού τηλεφώνου στους άνεργους ΑμεΑ, γονείς και κηδεμόνες ΑμεΑ και σε αυτούς που δεν έχουν να πληρώσουν.

- Επαναφορά των μισθών και των συντάξεων στο προ των περικοπών επίπεδο.

- Έκτακτη οικονομική ενίσχυση σε όλα τα ΑμεΑ και τις οικογένειές τους με 1.000 ευρώ, για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν στοιχειωδώς τις επιπτώσεις από την κρίση και τα αντιλαϊκά μέτρα της Κυβέρνησης.

- Δωρεάν παροχή όλων των απαραίτητων τεχνολογικών βοηθημάτων, που είναι απαραίτητα για την εκπαίδευση, την επαγγελματική αποκατάσταση και την καθημερινή ζωή των ΑμεΑ.

- Ίδρυση δημόσιου δικτύου προστατευμένων εργαστηρίων, με εγγυημένα τα εργασιακά δικαιώματα αναπήρων και μη, με εξασφάλιση 100% της απορρόφησης των προϊόντων τους από το Κράτος.

IV. Οι Εισηγήσεις έγιναν δεκτές κατά πλειοψηφία και μαζί με τη θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας για τα θέματα των ατόμων με αναπηρία συναπαρτίζουν την Έκθεση της Υποεπιτροπής, η οποία κατατίθεται στην Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και αποτελεί συνοδό κείμενο της Έκθεσής της.

Αθήνα, 19 Ιουλίου 2013

**Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

**ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ - ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ**

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΙΚΙΛΙΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΜΜΑΝΑΤΙΔΟΥ - ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΓΚΕΡΕΚΟΥ

ΜΑΡΙΝΑ ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗ

ΑΡΤΕΜΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΡΙΑ ΡΕΠΟΥΣΗ

ΔΙΑΜΑΝΤΩ ΜΑΝΩΛΑΚΟΥ